

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Adam Řehák

Pozorování sdílených prostor koleje Švehlova

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Michal Lehečka

Obor: Studium Humanitní Vzdělanosti

Praha 2024

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce za trpělivou a obětavou podporu,
Doktorce Markétě Zandlové za rady ohledně teoretické literatury a Martinu Kanalošovi za
inspiraci při volbě tématu.

1. Úvod	7
1.1 Téma, cíl a výzkumné otázky	8
1.2 Představení terénu.....	10
1.3 teoretický rámec.....	13
1.4 Metodologie	19
1.4.1 Etika výzkumu	20
1.4.2 Analýza dat	21
2. Empirická část	22
2.1 Vstup na kolej	22
2.2 Hranice Koleje – vnitřek, vnějšek a vše mezi tím	23
2.3 – Cesty – Jak se udržují, používají a chápou chodby	25
2.4 Pravidla, zvyky a zásady používání společných místností – kolej v režii studentů	29
2.4.1 - Posilovna.....	29
2.4.2 - Knihovna.....	31
2.4.3 - Kuchyňky.....	32
2.5 Časovost Koleje – 99 let stárnutí a každodenní rytmy	34
2.6. Výzdoba společných prostor – seberealizace, vandalismus a umění	37
2.7. Platformy online jako součást užívání krajiny	40
3. Závěr.....	41
Seznam Literatury:	43
Fotografická příloha:	46

Abstrakt:

Tato práce se zabývá Kolejí Švehlovou, jednou z vysokoškolských kolejí spravovanou Univerzitou Karlovou. Jejím cílem je zkoumat, jak jsou užívány sdílené prostory této koleje, a jak si je její obyvatelé přizpůsobují. Kolej Švehlovu v této práci nahlížím jako krajinu, čímž zkoumám její prostory skrz bezprostřední zkušenosti a vnímání jejích obyvatel. Také využívám perspektivy přebývání, která propojuje žití v krajině a její aktivní přetváření. Vycházím z antropologie prostoru a autorů jako Tim Ingold. Jako výzkumný design jsem zvolil etnografický výzkum. Použil jsem metodu zúčastněného pozorování a využil vlastní pozice na této koleji ubytovaného studenta, abych získával informace o běžném chodu koleje, samotném přebývání zde a významech, které pro obyvatele koleje místa zde mají. Také jsem za tímto účelem využíval metodu neformálního rozhovoru. Tato práce popisuje vyjednávání hranic samotné koleje, užívání a vnímání chodeb vevnitř, udržování zásad používání jednotlivých sdílených místností, roli časovosti pro zažívání krajiny a otázku zdození si společných prostorů. Hlavním zjištěním je skutečnost, že v mnoha situacích obyvatelé koleje vytvářejí a udržují vlastní zásady a pravidla jejího užívání nezávisle na autoritě správy kolejí a menz. Podstatné je také zjištění, že Kolej Švehlova neodpovídá představě neutrálního prostředí předávaného mezi studenty, ale místo toho je naplněna významy, příběhy a historií.

Klíčová slova: Kolej, Krajina, Studenti, Prostor, Časovost, Údržba

This paper is focused on the Švehlova dormitory, one of the university dormitories managed by Charles University. Its aim is to research, how are this dormitory's shared spaces used, and how they are altered by the dormitory's inhabitants. I approach Švehlova dormitory as a landscape to examine its spaces through direct experiences and perception of its inhabitants. I also employ the dwelling perspective, which connects living within landscape and actively shaping it. I base my work on anthropology of space and authors such as Tim Ingold. For a research design, I chose ethnographic research. I used the method of participant observation and used my own position of a student living in this dormitory to gather information about regular operation of the dormitory, dwelling here itself and meanings, which places here have for the dormitory's inhabitants. I also used the method of informal interview for this purpose. This paper describes the negotiation of borders of the dormitory itself, use and perception of the corridors inside, maintaining of standards for the use of each shared space, the role of temporality for experiencing the landscape and the question of decorating shared spaces. The main finding is the fact, that in many situations the inhabitants of the dormitory develop and maintain their own standards and rules concerning its use, independent on the authority of the dormitory management. Also important is the finding, that the Švehlova dormitory does not fit the idea of a neutral environment passed on between the students, but instead is filled with meanings, stories and history.

Keywords: Dormitory, Landscape, Students, Space, Temporality , Maintenance

1. Úvod

V rámci svého studia jsem přebýval na čtyřech různých kolejích, a další jsem měl příležitost navštívit. Mezi nimi mě výrazně zaujala Kolej Švehlova (dále jen Kolej) svým svérázem, jednak to byla její stará budova se složitým plánem, jednak to byla společnost jejích obyvatel. Na rozdíl od jiných kolejí, které působily sterilně, formálně a suše, „Švehlovka“ byla a je rozmanitá, komplikovaná a nepředvídatelná. Jelikož je rekonstrukce Koleje za několik let v plánu¹, a zároveň má příští rok nastat sto let od jejího otevření, vzal jsem si za úkol zachytit její vnímání a užívání v její aktuální podobě.

Prostředí vysokoškolské koleje má některá specifika, která jsou z hlediska antropologie prostoru zajímavá a inspirují k bližšímu zkoumání. Je místem, kde ubytovaní studenti tráví velkou část svého času, je jim k dispozici jako domov v mnoha ohledech a oni si je přizpůsobují, aby jim tak sloužilo. Zároveň je pro ubytované studenty jen dočasným místem pobytu s omezeními od správy kolejí, a musí ho sdílet s desítkami až stovkami dalších osob, které se kolej snaží udržovat podle svých představ. Právě sdílené prostory tuto situaci dle mého názoru velice dobře ilustrují.

Život na koleji je z velké části určován nařízeními v Kolejním řádu a Smlouvě o ubytování, která jsou dána shora od Správy Kolejí a Menz. Co ale přebývání zde směřuje neméně, jsou její dlouhodobé zvyklosti. Velká část míst, situací a činností je řízená postupy a standardy, které vytvářejí, udržují a vtělují si sami ubytovaní studenti. Za zdmi Koleje se jednání neustále vyjednává mezi vlastními preferencemi, formálními pravidly a zvyklostmi, vzniklými z přebývání na Koleji.

Klíčový je pro mou práci pohled na Kolej jako krajinu. Znamená to nahlížet její prostor s důrazem na jeho bezprostřední vnímání a nejen jako platformu k jednání, ale také aktéra, který jak skrz fyzické struktury, tak skrz významy a vztahy ovlivňuje jeho užívání. Také využívám perspektivu přebývání, které se s konceptem krajiny doplňuje a zároveň adresuje změny v krajině, což je pro mé téma důležité.

¹ *Plán realizace strategického záměru pro rok 2024*. 2023. Dostupné také z: https://cuni.cz/UK-13226-version1-pr_sz_uk_2024.pdf.

V zkoumaném prostředí často přebývám a jsem tam ubytován standartním způsobem. Díky tomu mám zkušenosti s každodenním životem obyvatele Koleje, jejím plánem, společenským životem a mnoha pohledy na ni, ať už od lidí z vnějšku nebo z vnitřku. To směřovalo mé rozhodování, když jsem si jako výzkumný design vybral etnografický výzkum, jehož základní podmínkou je výzkumníkova častá přítomnost a účast na dění v terénu, což jsem díky svému zasazení do terénu předpokládal, že nebude problém. Ze stejného důvodu jsem zvolil zúčastněné pozorování jako hlavní metodu sběru dat, v počátku mého výzkumu jsem se domníval, že tato metoda dobře využívá mou pozici. Jak jsem během výzkumu zjistil, má pozice v terénu nebyla ale až tak stabilní, jak jsem se domníval.

Ve výzkumu se mi podařilo vypořádat například jak je chápána samotná krajina Koleje v rámci jejích hranic a vstupu přes a za ně. Chodby na Koleji jsem pozoroval jako prostor pro cestování na Koleji, ale zároveň místo s vlastním charakterem. Také jsem věnoval velkou část svého výzkumu pozorováním sdílených místností se zaměřením se na vyjednávání zásad jejich používání a přebývání zde odrážejícího se na nich. Součástí Krajiny, na kterou jsem se od počátku zaměřil, byla její časovost, jak v rámci její minulosti a historie, tak její rytmy a cyklické změny během časových období. Jedním aspektem přebývání na Koleji, kterému jsem obzvláště věnoval pozornost, bylo zdobení sdílených prostor, motivace k němu a souvislosti s jejím dalším používáním. Nemohl jsem vynechat digitální platformy, které sice nejsou přímo součástí krajiny, ale výrazně ovlivňují přebývání zde.

Tato práce tedy ukazuje rozmanité stránky přebývání na Koleji Švehlově, její vnímání a užívání jako krajiny, způsoby osvojování si přebývání zde v rámci formálních i neformálních pravidel, zažívání její časovosti stopy přebývání, které se v ní jako Krajiny nacházejí. Protože se domnívám, že jako vysokoškolská kolej je Kolej Švehlova naprosto neobvyklá, rád bych aby tato práce sloužila nejen jako její popis, ale také jako náhled do studentského života na kolejích a jeho možnostech zejména v rámci míst, za která jsou přímo odpovědná sami studenti.

1.1 Téma, cíl a výzkumné otázky

V této práci se zabývám životem na vysokoškolské koleji a zaměřuji se specificky na Kolej Švehlovu. Téma života studentů na vysokoškolské koleji nebo podobné ubytovně není antropologicky příliš oblíbené, častěji se nahlíží v kontextu a

se zaměřením na jejich kultury a společnosti (von Fürer-Heimendorf 1950) a méně se zkoumá samotná situace společného studentského bydlení. Jiné texty nahlížejí prostory vysokoškolských kolejí a ubytoven z hledisek sexuality a genderu (Sinnott 2013). V rámci dalších oborů jsou koleje často zkoumané jako součást studia, a vyzdvihuje se jejich role pro vzdělávání. Častější, než výzkumy kolejí jako celku, je zkoumání pokojů na koleji jako domovů a jejich využívání – například v diplomové práci Ivony Císařové (2009), a podobným tématem se i zabývá kniha *Au-Pair*, zaměřená na au-pairové pracovníky (Búriková a Miller 2013). Ubytování v rámci Au-Pairu se dá srovnávat s ubytováním na kolejemi – jedná se o pokoj vypůjčený na krátkou dobu, který je v daném prostředí útočištěm a domovem pro dotyčného.

Výzkumný problém spočívá v tázání se po produkci a užívání krajiny Švehlovy koleje v perspektivě přebývání. Na rozdíl od východiska, se kterým pracovala například Císařová, perspektiva přebývání v Ingoldově definici přijímá domov jako jakékoli místo kde přebývání probíhá: Domov v tomto smyslu je ta zóna povědomosti kterou lidé intimně znají, a ve které jsou sami známi. Jako taková zahrnuje všechna prostředí každodenního života: ať už dům, ulici, sousedství nebo pracoviště.²(Ingold 2021, s. 416) V tomto ohledu se nevěnuji samotné otázce domova a jeho vyjednávání jinak, než jako prostředí, kde přebývání probíhá.

Koleji Švehlově se specificky nevěnují žádné akademické práce, o kterých bych měl informace, ale díky jejímu dlouhodobému fungování existuje množství materiálů, které ji a život tam popisují. K tomu přispělo i prohlášení Koleje za stavební kulturní památku v roce 2004. Důležitý pro mě byl stavebně-historický výzkum z minulého roku (Petrný a Záhorka 2023) který důkladně popsal stavební změny v průběhu existence Koleje.

Pro nahlížení Koleje využívám teoretické východisko chápání prostoru ve spojení s lidským jednáním v něm jako krajiny. Koncept krajiny je populární u autorů popisujících životní prostředí kultur spoléhajících na krajinu pro svoji obživu. Pro moderní západní společnost a popis jejího prostředí se tento koncept tolik nepoužívá, a když ano, jedná se o spíše méně urbanizované krajiny (například Tilley a Cameron-

² „Home, in this sense, is that zone of familiarity which people know intimately, and in which they, too, are intimately known. As such, it encompasses all the settings of everyday life: whether the house, street, neighbourhood, or place of work.“ (můj vlastní překlad)

Daum 2017). O samotné nahlížení urbanizované oblasti jako krajiny se už pokusilo více autorů, například Tim Ingold ve své knize *Perceptions of the environment* (2021) dává příklady náhledu budovy jako součásti krajiny – hlavním je část „the church“ v kapitole popisující krajinu obrazu Žně (s. 255-256), dalším je přirovnání domu k stromu jako obydlí živých tvorů (s.232-233) Dalším příkladem je Trnka, která využívá konceptu krajiny pro popis zažívání pražských ulic a přítomnosti historie a významů v nich (Trnka 2021). Gibas (2013) využil krajiny pro svou práci o pražském metru, a také spolu s Karolínou Pauknerovou nahlížel industriální prostředí ruiny závodu Poldi Kladno jako krajinu. (Gibas, Pauknerová 2009)

Výzkumnou otázkou je, jak uživatelé Švehlovy koleje skrz své přebývání přizpůsobují její sdílené prostory, a jak je toto přebývání ovlivněno krajinou samotnou. Nahlízet Kolej jako krajinu jsem se rozhodl ve spojení s vytvářením vztahů s místy a pohybem skrz, které jsou výraznou součástí zakoušení Koleje. Jsou zde klíčové vtělené návyky přebývání a formální i neformální struktury jednání. Využívám zde perspektivu přebývání³, kterou ve spojení se zkoumáním krajiny využíval Ingold v již zmíněné práci (Ingold 2021) ale také například McFarlane, který perspektivu přebývání skombinoval s konceptem *assemblage*⁴ - kumulování předmětů a jejich nahromadění jako princip, kterým se přebývání vykonává v praxi.

1.2 Představení terénu

Švehlova kolej je jednou z vysokoškolských kolejí spravovaných Univerzitou Karlovou. Nachází v Praze na ulici Slavíkově, na jižní hranici Žižkova a nedaleko od centra Prahy. Dá se od ní během několika minut dostat k zastávce metra Jiřího z Poděbrad, je blízko i od Hlavního Nádraží a několika tramvajových zastávek. Její umístění je atraktivní pro mnoho studentů kvůli dopravní dostupnosti, a samotná oblast Vinohrad a Žižkova má mnoho podniků a míst pro volný čas. V kombinaci s vysokými cenami nájmu místních bytů to znamená, že o mnohem levnější bydlení na koleji je stálý zájem. Zejména studenti 1. a 3. Lékařské Fakulty často obývají Kolej Švehlovu, protože k těmto fakultám je jedna z nejbližších – z toho důvodu se sem stěhují i studenti VŠE, jejíž budova se nachází jen několik set metrů daleko.

³ V originálu “dwelling perspective”

⁴ V originálu “assemblage”.

Kolej se skládá z téměř stoleté původní části, nazývané Stará kolej, a přístavby z padesátých let, nazývané Nová kolej. Tyto dvě části jsou hermeticky spojené a fungují jako jedna budova, ale hranice mezi nimi je jasně patrná na rozdílné výšce pater, dveřích a dalších prvcích. Součástí Staré koleje je velké množství prostor v přízemí a v suterénu, které byly přestavěny a rekonstruovány, pokoje a chodby ve vyšších patrech mají ale stejný půdorys od založení Koleje. „Z památkového hlediska jsou jedinečné nejen architektonické kvality budovy, ale především také rozsah autentického dochování její podoby z doby vzniku, včetně uměleckořemeslných prvků; úpravy, prováděné v průběhu její existence, nikdy nepřekročily lokální rozsah.“ (Patrný, Záhorka, s. 42) Na šestém podkrovním patře byly původně velké místnosti pro nocleh pro studenty z venkova, kteří z nějakého důvodu trávili noc v Praze. Tyto místnosti jsou dnes rozdělené na dvoulůžkové pokoje. (Patrný, Záhorka 2023)

Nová kolej je menší a s jednodušším plánem. V prvním patře má bývalou menzu, která se už nějakou dobu nepoužívá, místnosti, které k ní patřily, se využívají různě – na zkoušky pro herce, jako kancelář pro Erasmus nebo v minulosti jako skladiště darovaných věcí pro Ukrajinu. Na rozdíl od Staré koleje, která původně měla společné sprchy v suterénu, na Nové koleji jsou koupelny. Dnes zpravidla vychází jedna koupelna se sprchami na celé patro Nové i Staré koleje, tedy pro několik desítek pokojů.

Většina prostoru na obou částech Kolej je vyplněna chodbami s pokoji, mezi kterými jsou místnosti se sociálním zařízením a kuchyňky. Další společné místnosti zahrnují tři studovny a knihovnu. Některé místnosti jako prádelna, klavírní místnost nebo místnost pro stolní tenis jsou k dispozici každému, přičemž je nutné si na vrátnici půjčit klíč, u jiných je třeba domluvit se s jejich správcem, jako u studentského klubu nebo filmové místnosti. Tito správci jsou z řad ubytovaných studentů a často jsou zároveň členové kolejní rady. Specifický systém má kolejní posilovna, která je zároveň velmi kvalitně vybavená – zde se za užívání platí jednorázový poplatek za semestr nebo za rok. Také zde ji mají ve správě studenti, kteří se starají o její zařízení.

K původní koleji původně patřil také přilehlý kinosál, který je dnes používán jako divadlo pojmenované Venuše. Ke Koleji už oficiálně nepatří, a místo toho se zde konají představení pro veřejnost a jiné akce. Navzdory tomu, že z Koleje existují dva vstupy do divadla, fungují obě budovy odděleně. Původní spojení divadla a Koleje je

ale něco, co se ve fungování divadla stále odráží, a studenti z Koleje stále ve fungování divadla hrají svou roli (Špinarová 2017).

Celá budova má tři vchody, které byly v nějaké době využívány, ale dnes se pro vstup na Kolej využívá jen jeden, který je vybaven kamerami a elektronickým zámekem, který se otevírá na studentskou kartu. Ten samý zámek mají i další místnosti, kam se vstupuje z vstupní haly. Jak připomínají nápisy u dveří dál na Kolej, student se musí zároveň při vstupu legitimovat kolejenkou. Další vchod z ulice Křížkovského je používán pro vstup do prostor které Kolej nevyužívá, aktuálně tam sídlí místní kancelář organizace Erasmus a sklady rekvizit z Divadla Venuše. Třetí vchod je také z ulice Křížkovského a vede na Novou kolej. Původně se využíval pro vstup do Menzy, pak jen pro vstup na Kolej a nyní je uzavřený.

Původní kolej Švehlova vznikla jako bytové družstvo pro studenty z iniciativy agrární strany. Měla za úkol být vzorem bytového družstva, která v této době Agrární strana vyzdvihovala, a proto byla vystavěna a vybavena poměrně luxusně. Nabízela nejen ubytování a zázemí pro studenty, ale také širokou škálu služeb. Například v budově fungovala menza a knihovna, ale také malá nemocnice se zubařskou ordinací. Budovu samotnou navrhl architekt Jan Chládek v československé verzi stylu Art Deco. Výrazná investice do jejího designu a vybavení se ale dala jen špatně splácet z nájmu studentů, a tak se existence Koleje musela dotovat jinými cestami, například dary. (Petrný, Záhorka 2023)

„Švehlova kolej se stala po svém dokončení jednou z nejmodernějších staveb svého druhu, a to nejen v Československu. Do suterénu byly původně umístěny kanceláře správního družstva, lázně, šatna a tělocvična, v prvním patře byla menza a nacházely se zde rovněž první studentské pokoje, jichž bylo celkem 162, většina dvoulůžkových. Ve dvoře byl postaven velký přednáškový sál, který od roku 1928 po večerech sloužil jako kino Academia.“ (Petrný, Záhorka 2023, p. 42)

Dnes je Kolej stále používána jako studentská kolej, ale mnoho stránek jejího původního designu bylo omezeno, a velká část jejího zařízení je opotřebovaná nebo zastaralá. Zejména se jedná o hygienické kapacity: „Co je však jedinečné z hlediska památkového, je dnes z hlediska praktického využití pro moderní kolejní provoz téměř fatální. Budova má (mimo jiné) zcela nedostačující kapacitu hygienického zázemí,

počet toalet je zcela nevyhovující, osprchovat se je možné pouze v sousední přístavbě, pocházející z 50. let. (Petrný, Záhorka 2023)

Některá místa nejsou využitelná jako studentské pokoje, a tak jsou pronajímána jiným organizacím, půjčována studentům pro jejich využití, nebo jen ponechána prázdná. Jiné místnosti se podařilo přestavět tak, aby zde mohly pokoje existovat, a to navzdory původnímu plánu. Za nocleh se pro běžně ubytované studenty platí 100-200 Kč na noc, což je výrazně méně, než kolik v době psaní práce stojí nájem pokoje v Praze.

Prostory Koleje se tímto vývojem dostaly do situace, kdy často neplní svou zamýšlenou funkci a jejich užití se vyjednává mezi různými uživateli Koleje. V tom hraje svou roli Správa kolejí a menz která se aktivně snaží využívat všechny možnosti Koleje. Zároveň se ale často o vylepšování nebo úpravy kolejie zasazují studenti.

Do tohoto terénu jsem získal přístup jako běžně ubytovaný student na třílůžkovém pokoji. Tím jsem měl možnost se pohybovat na většině prostor Koleje a přístup do dalších částí mi tím byl výrazně usnadněn. Během průběhu výzkumu jsem záměrně změnil pokoj, čímž se můj pohyb na Koleji a místa, která jsem běžněji navštěvoval, změnila.

Původně jsem se chtěl zaměřit na celou Kolej včetně jednotlivých pokojů. Během výzkumu jsem se ale jejich zkoumání rozhodl nezahrnout. Brzy jsem totiž zjistil, že přebývání, zažívání a vytváření vztahů k nim je výrazně individuálnější a jiné, než ke zbytku Koleje. Navíc se jedná o mnohem osobnější a intimnější prostředí, než sdílené prostory Koleje, což by znamenalo využívání jiných metod a celkově složitější přístup z mé strany jako výzkumníka v rámci sociálního i fyzického přístupu. Zároveň je otázka výzkumu v osobních pokojích choulostivá po stránce etické, protože se jedná o soukromé prostředí nejen mých informantů, ale i jejich spolubydlících. Téma jednotlivých pokojů a vytváření vztahu k nim důkladně zpracovala Císařovská ve své diplomové práci (2009) a i zde je jasně nastíněno, jak rozdílné je vnímání a užívání svého pokoje a budovy, kde se tento pokoj nachází.

1.3 teoretický rámec

Koncept krajiny ukazuje prostor z pohledu jednotlivce, jeho vztahu k prvkům v prostoru, jeho zvykům v interakcích s prostorem a jemu vžitých významů jako součástí zakoušení prostoru. Využívá bezprostřední zkušenost a každodenní zapojení

ve světě jako klíčové pro jeho chápání. Na rozdíl od jiných pohledů antropologie prostoru se krajina snaží vyhnout domnělému protikladu člověka a prostředí, vycházejícího z karteziánského dualismu. Hirsch (1995) při definování krajiny vychází z pohledu rozdělujícího prostředí jednání na popředí a pozadí – v popředí je bezprostředně, v momentu zažívané místo, a v pozadí je vnější horizont, spojený s představami a potenciálem. Takový pohled chápe prostředí zpravidla jen jako jeden pól, popředí nebo pozadí. Krajina pak je konceptem, který oba póly dokáže spojit, a využívá jako bezprostřední, smyslovou zkušenost, tak chápání významu a potenciálu. Hirsch zdůrazňuje, že se jedná o kulturní proces který není nikdy univerzální ani stálý.

Mácha ve své práci *Krajiny antropologie a antropologie krajiny* (2010) zdůrazňuje objektivní rovinu krajiny. Poukazuje na skutečnost, že subjektivní krajina vyrůstá z objektivní krajiny skrz přisuzování intersubjektivně konstruovaných významů prvkům objektivního prostředí (Mácha 2010, s. 237) Jeho definice krajiny je: „Krajina je sociálně relevantním prostředím jednotlivce (Mácha 2010, p 238).

V případě této práce vycházím hlavně z konceptu Krajiny popsané Timem Ingoldem v jeho knihy *Perception of the Environment*. Ingold zdůrazňuje, že krajina jde mimo dichotomii člověka a přírody, nejedná se ani o myšlenkový obraz v lidské mysli, ani o fyzickou a na člověku nezávislou hmotu. Zároveň se brání srovnávání krajiny s prostorem – vysvětluje, že prostor je vhodný spíše jako znázornění světa v rámci pohledů z více míst, zatímco krajina je vždy nahlížena z určitého bodu, tak jak ji bezprostředně vnímá člověk. „Pro antropology, přijetí takové perspektivy znamená držet vědomosti vycházející z bezprostřední zkušenosti skrz vyzdvihávání chápání, které si lidé odvozují ze svého žitého, každodenního zapojení se ve světě.“⁵ (Ingold 2021, s. 234) Zároveň odmítá přirovnat místo nebo i soubor míst ke krajině – každé jedno místo má svou roli v krajině, ale krajina se nedá segmentovat tak, aby byla nahlížena jako seskupení jednotlivých míst – spíše se dá uvažovat jako síť.

Samotný koncept krajiny je flexibilní, protože se dá využít pro mnoho způsobů jak se ke krajině lidé vztahují, co v ní vyhledávají a jak ji chápou. Donald Meinig ve své eseji „The Beholding Eye“ dává deset příkladů jak je možné na krajinu pohlížet.

⁵ „For anthropologists, to adopt a perspective of this kind means bringing to bear the knowledge born of immediate experience, by privileging the understandings that people derive from their lived, everyday involvement in the world.“ (můj vlastní překlad)

Některé pohledy (například Krajina jako Životní prostředí) ukazují, jak je krajina využívána v antropologických výzkumech. Meinig v této eseji na jedné straně ukazuje možná využívání krajiny, ale hlavně jasně definuje krajinu jako nejen fyzickou a smyslovou, ale vždy danou i významy, které v ní nachází člověk. „Každá krajina je složena nejen z toho, co se nachází před našima očima, ale i z toho, co se nachází v našich hlavách.“⁶ (Meinig 1979, s. 34). Z této pozice následně pracuje Tim Ingold.

Časovost krajiny je klíčovým aspektem jejího zažívání. Krajina, jak ji zažíváme, byla proměňována v minulosti samotnou praxí přebývání bez původních záměrů nebo plánů, které by ji předem určily. Jak bude popsáno dále v rámci perspektivy přebývání, samotná krajina odráží přebývání v minulosti – a to nejen po fyzické stránce, ale i v rámci našeho vlastního přebývání odráží významy, vztahy a události z minulosti. Jak zdůrazňuje Barbara Bender: „Minulost není jen vrytá do přítomnosti jen ve formě architektury a rozložení prostoru, ale také vtažena do přítomnosti, naplněna významy, využívána a opětovně užívána v množství způsobů.“⁷ (Bender 2002, s. 107)

Zároveň ale je naše přebývání stejně vztažené k času jako je k prostoru skrz krajinu. Tak jako je přebývání ovlivňované místy a pohybem mezi nimi, tak je vztažené k jednotlivým činnostem a úkonům v rámci každodenního života. Ingold říká, že stejně jako se země (land) dá měřit v rámci prostoru (space), tak se dá práce (labour) měřit v rámci času (time). Pro zkoumání práce a její role v čase vytváří termín *taskscape* (Ingold 2021, s. 241), paralelně se slovem *landscape*, jako soubor činností a úkonů (task) k nimž a k jejichž poslušnosti nebo pozici v čase má jednotlivec vztah. Podobně, jako se přebýváním určuje krajina, se úkony v čase vytváří *taskscape*. Krajina i *taskscape* nejsou oddělené koncepty, utváří se zároveň a jednotlivé úkony jsou spojené s jednotlivými místy.

Ingold také adresuje samotnou otázku budovy jako součásti krajiny nebo krajiny samotné v části „the church“ v kapitole *Temporality of the landscape*. (Ingold 2021, s. 256-257). Poukazuje zde na skutečnost, že budova je utvářena a udržována lidskou aktivitou, ale nesouhlasí s názorem, že je forma budovy dána lidským plánem a ideami

⁶ „Any landscape is composed not only of what lies before our eyes but what lies within our heads.“ (můj vlastní překlad)

⁷ „The past is not only etched on the present in the form of architecture and layout but also drawn into the present, invested with meaning, used and reused in any number of different ways.“ (můj vlastní překlad)

jejího stavitele – to by ukazovalo na rozdělení mezi myslí a přírodou, které Ingold odmítá a perspektivu přebývání narušuje. V perspektivě přebývání byla budova utvářena a udržována přebýváním samotným, které se nedá omezit na jen racionální plánování nebo přírodní procesy. Zdůrazňuje, že i když může být vliv lidské aktivity na stránku budovy zásadní, nikdy není absolutní. Popisuje zde „biografii“ budovy jako odhalení vztahu k jejím stavitelům a zároveň k dalším prvkům v jejím prostředí. Zdůrazňuje, že proces jejího utváření neskončil s formálním dokončením stavby, a dokud je budova součástí krajiny, na jedné straně ovlivňuje aktéry v krajině, a na druhé je ovlivňována přírodními procesy ovlivňujícími zbytek krajiny.

Udržení budovy v jejím plánovaném stavu znamená neustálou lidskou aktivitu. Akhil Gupta poukazuje na skutečnost, že pro existenci vytvořené infrastruktury a budov je třeba je nejen jim dát vzniknout, ale zároveň je udržovat. Rozklad se týká každé lidmi vytvořené struktury a její údržba je cestou pro udržení její existence. Zároveň ale může vést k úpravám a vylepšením, které nebyly součástí původního designu: „Údržba a opravy často dávají vzniknout inovacím, které dovolují infrastrukturám fungovat dlouho po jejich zamýšleném konci životnosti, a přijmout nové funkce, které nebyly vůbec předvídané v době, kdy byl projekt vytvářen.“⁸ (Gupta 2021, s. 42-43)

Fyzické hranice a meze vznikající v městském prostředí (zdi, ploty, chodníky) jsou často vytvářené s účelem ho nějak vymežit a rozdělit. Toto rozdělení z hlediska krajiny je podstatné jako něco, co ovlivňuje zakoušení a užívání krajiny tím, že dané hranice jsou samy o sobě aktéry. Také tyto fyzické prvky můžou ukazovat na kulturní hranice v užívání krajiny a různých zvycích a pravidlech v jednotlivých místech. Samotná krajina těmito hranicemi ale není rozdělena, jak vysvětluje Tim Ingold:

„Meze různých druhů mohou samozřejmě být načrtnuté na krajině a identifikované buď s přírodními prvky jako povodí řeky nebo skalní stěna, nebo s postavenými stavbami jako zdi a ploty. Ale takové meze nejsou podmínkou pro ustavení míst na obou stranách; ani nerozdělují krajinu, protože prvky se kterými jsou identifikované jsou samy její integrální částí. A konečně, je důležité poznamenat, že

⁸ „Maintenance and repair often result in innovations that enable infrastructures to function for periods far beyond their designed life span and to take on new functions that were not even envisioned when the project was built“ (můj vlastní překlad)

žádný prvek krajiny není sám ze sebe mezí. Může se jen stát mezí, nebo ukazatelem meze, ve vztahu k činnostem lidí (nebo zvířat) pro které je tak zažíván a rozpoznáván.“⁹ (Ingold 2021, s. 238-239) Podobně o hranicích uvažuje Přemysl Mácha, který je zkoumá čistě v rámci subjektivní krajiny a nezabývá se hranicemi v objektivním prostředí. „Hranice se pohybují různými směry a různou rychlostí v závislosti na míře relevance daných prvků a také v závislosti na potřebách a očekáváních vnímajícího subjektu.“ (Mácha 2010, s. 239). Zároveň tvrdí, že pohyb hranic je výrazně rychlejší v krajinách, kde vnímající subjekt vyhledává základní potřeby, než v symbolických krajinách náboženství nebo identity.

V rámci toho, jak se krajina mění jejím využíváním a přebýváním v ní, je důležité zdůraznit roli těla. Probíhá zde proces který antropologové v minulosti definovali jako *embodiment* neboli vtělení, a skrz který se jednání odráží na těle například jako svalová paměť a navyklé pohyby. Tím se i kulturní jednání a kultura sama zapisuje do těla jednotlivce. Vtělení obecně znamená všechny způsoby, jakými tělo reflektuje kulturu. (Csordas 1990) Ingold poukazuje na skutečnost, že v rámci přijetí vtělení jako konceptu je stále snadné ignorovat biologickou stránku těla a upřednostňovat mysl, i když vtělenou. „Vtělení kultury ve zkratce nevede k ničemu jinému než odtělení organismu!“¹⁰ (Ingold 2021, s. 211). Vtělení je tedy třeba používat bez opomínání biologických dispozic. Jedna aplikace vtělení, kterou bych rád v této práci hlouběji zkoumal, je chůze a obecně pohyb v rámci mého terénu. Vycházím z knihy Tima Ingolda *Being alive: Essays on Movement, Knowledge and Depiction*, a to zejména z kapitoly *Against Space: Place, movement, knowledge*.

Další stránka zažívání krajiny, kterou bych rád prozkoumal, je její smyslové zažívání. Tim Ingold ve své kapitole „*Stop, look and listen! Vision, hearing and human movement*“ zdůrazňuje, že smyslovost a percepce jsou třeba brát v rámci přebývání a

⁹ Of course, boundaries of various kinds may be drawn in the landscape, and identified either with natural features such as the course of a river or an escarpment, or with built structures such as walls and fences. But such boundaries are not a condition for the constitution of the places on either side of them; nor do they segment the landscape, for the features with which they are identified are themselves an integral part of it. Finally, it is important to note that no feature of the landscape is, of itself, a boundary. It can only become a boundary, or the

indicator of a boundary, in relation to the activities of the people (or animals) for whom it is recognised or experienced as such. (můj vlastní překlad)

¹⁰ “The embodiment of culture, in short, leads to nothing less than the disembodiment of the organism!” (můj vlastní překlad)

jednání jako celku. Vymezuje se tak proti pokusům oddělit jednotlivé smysly v rámci vnímání jako celku, a také proti myšlence, že zrak je určitým způsobem dominantnější v západní kultuře (a jeho upřednostňování tedy etnocentrické). Zároveň zdůrazňuje jednání jako zásadní součást vnímání: „Cedule po straně železnice nevyzvala chodce aby ‚stál, viděl a slyšel‘. Ale aby ‚se zastavil, díval se a poslouchal‘: totiž přerušil jednu tělesnou činnost chození, a začal jinou, dívání-se-a-poslouchání.¹¹“ (Ingold 2021, s. 306) V tomto ohledu budu zkoumat a popisovat vnímání v této práci.

Pro chápání krajiny v Ingoldově podání je klíčová perspektiva přebývání. Tento koncept (v angličtině *dwelling*, v němčině *bauen*) původně definoval Martin Heidegger v eseji „Budovat, bydlet, myslet“, a zde se vztahuje k celému způsobu bytí a existence. Zároveň ale dává příklady vztahující se k vytváření míst a upravování prostoru – jako příklad stovky let starého statku v Černém Lese v Německu, který byl budován v rámci přebývání, které definovalo jeho půdorys, nasměrování, materiální základ i vybavení, a to samé přebývání ho stále využívá. Tato perspektiva se staví proti představě budování – myšlence, že konkrétní záměr, účel a design určily místo před tím, než bylo vytvořeno. (Heidegger 1971)

Ingold zároveň staví perspektivu přebývání proti „commodity perspective“, přístupu E. P. Thompsona, který v rámci kritiky kapitalismu a industriální společnosti rozdělil čas trávený dělníky na „práci“ a „život“. Jádrem této perspektivy byla myšlenka, že dělníci prodávají svou schopnost pracovat v rámci své obživy a tím dávají svůj čas k dispozici místo toho, aby žili společensky. Tento každodenní režim je v opozici proti předindustriální společnosti, která měla mít jednotný čas složený z úkonů. (citováno v Ingold 2021, s. 411) Ingold poukazuje na skutečnost, že Thompsonův náhled na předindustriální společnost koresponduje s tím, jak je nahlížena lidská činnost v čase perspektivou přebývání. Domnívá se, že spíše než že by perspektiva přebývání byla relevantní pouze pro předindustriální společnost, dá se aplikovat na jakoukoliv lidskou společnost nebo i na ne-lidské aktéry. (Ingold 2021 s. 232)

Velkou silnou stránkou perspektivy přebývání je tedy její flexibilita. Pro tuto práci je také důležité, jak je přebývání provázané s krajinou. Perspektiva přebývání

¹¹ „Yet the notice beside the railway tracks did not advise the pedestrian to ‘stand, see and hear’. It advised him to ‘stop, look and listen’: that is, to interrupt one bodily activity, of walking, and to initiate another, of looking-and-listening“ (můj vlastní překlad)

tedy znamená nahlížení na krajinu jako něco přizpůsobovaného jejími aktéry a uživateli tím, jak v ní přebývají, ale krajina zároveň je i aktér, který dál utváří přebývání. Protože krajina se neustále mění a uzpůsobuje, tato perspektiva zkoumá krajinu v daném momentu, ale zároveň přijímá její časovost.

1.4 Metodologie

V rozhodování se mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem jsem vycházel z předpokladu, že spíše než vytvářet celkový přehled zkušeností a vztahů ke Koleji bych rád ukázal jejich rozmanitost. S tím, jak neobvykle na mě tento terén působil, jsem chtěl tuto zkušenost zachytit podrobněji. Proto jsem zvolil kvalitativní přístup, abych tuto jedinečnost zkoumal skrz idiografický přístup, který je vhodný k zachycování specifičnosti, ale i různosti určitých jevů. (Novotná et al., 2019, s. 261). Dalším důvodem pro volbu kvalitativního výzkumu byla jeho flexibilita.

Původně mi byl navrženo toto téma uchopit ze stránky orální historie a skrz některou z jejích metod. Tento obor a tyto metody jsem odmítl primárně proto, že jakkoli se u tématu Švehlovy koleje nabízí zkoumat její minulost, to, co mi na něm přišlo zajímavé a přínosné, byl její přítomný stav. Navíc v rámci mých teoretických východisek, která jsem popsal výše, je tato minulost odražena v její přítomnosti a je možné ji tak zkoumat. Také bych měl zmínit, že se dlouhodobě zaměřuji na antropologii v rámci studia, a proto mi svými metodami a východisky byla přístupnější.

Jako výzkumný design jsem zvolil etnografický výzkum, protože je pro mě přehledný a zároveň je spojený se zúčastněným pozorováním, které jsem si zvolil jako jednu z prvních částí své metodologie. Díky mému zasazení do terénu je pro mě snadné získat důvěru, a zároveň je terén dostatečně specifický, abych neměl problém ho zkoumat pozorováním. Při vytváření dat jsem anonymizoval informanty, jednak to často byla podmínka získání jejich výpovědi, ale zároveň jsem v práci nemusel pracovat s výraznými mezilidskými dynamikami nebo mocenskými strukturami – nakonec byli všichni moji informanti studenti, u kterých anonymizace nezakryla nějakou výraznou roli v terénu. Uvědomuji si, že jsem tím pádem nemohl pracovat s dalšími atributy obyvatel Koleje, jako jejich genderem nebo národností, což jsem v rámci svého výzkumu ani neplánoval.

Metodu zúčastněného pozorování jsem zvolil kvůli samotnému účastnění se, která je klíčovou pro tuto metodu. Jelikož jednou z hlavních motivací pro zvolení tohoto tématu byly mé vlastní zkušenosti s pobytem na Koleji, zvolil jsem metodu, která toto zasazení do terénu reflektuje a přibírá do postupu sběru dat. Zúčastněné pozorování navíc odpovídá terénu, který je do určité míry veřejný, ale nepřístupný osobám zvenku. Pozorování probíhalo v různých časech během dne a v různých dnech v týdnu – pokoušel jsem se získat co největší přehled o činnostech na Koleji v rámci různých časových období, takže jsem zde získával data i v době prázdnin nebo zkoušek. Postupoval jsem podle zásad popsanych v již zmíněné učebnici *Metody výzkumu ve společenských vědách* (Novotná et al., 2019, s. 364-382).

S tím, že můj zvolený terén nahlížím jako krajinu, bylo klíčové získávat data s důrazem na její zakoušení a významy, které se pro člověka v ní nacházejí. Získávání informátorů pro mě bylo méně otázkou přístupu do a porozumění terénu, protože jsem jako dlouhodobě ubytovaný student měl zkušenosti s běžným chodem Koleje. Naopak jsem se snažil získat informátory, kteří by mi ukázali jiné perspektivy a zkušenosti, abych se vyhnul přílišnému spoléhání na svou individuální zkušenost. To znamenalo například rozdílné potřeby v rámci pohybu na Koleji, jiné role, pravomoci a zodpovědnosti v rámci fungování Koleje nebo vyhledávání jiných možností Koleje. Výhodou zde byla skutečnost, že studenti z principu žijí na Koleji v různých pokojích, a tím ji do určité míry celou zažívají z jiného bodu.

Další metodou, kterou jsem využíval, byl neformální rozhovor. Původně jsem chtěl používat specifitější typy rozhovorů, jako narativní nebo go-along rozhovor, které by lépe formovaly data, ale zjistil jsem, že hodně informantů, které jsem o hovor požádal, ho bere hodně vážně a věcně, a tak jsem se častěji držel co nejméně strukturovaných rozhovorů. Informace, která jsem z nich získával, jsem si zapisoval dohromady s terénními poznámkami. Při přípravě mého výzkumu a metod jsem vycházel z kapitol „Rozhovor“ a „Zúčastněné pozorování“ v učebnici *Metody výzkumu ve společenských vědách*. (Novotná et al., 2019, s. 315-390).

1.4.1 Etika výzkumu

Vycházel jsem z norem Etického kodexu a Etických směrnic České asociace pro sociální antropologii, a pro konkrétní postupy jsem následoval instrukce z již zmíněné učebnice. (Novotná et al., 2019, s. 57-90).

V rámci zúčastněného pozorování byli všichni účastníci informováni o výzkumu a jejich informovaný souhlas byl podmínkou jejich zapojení do výzkumu. V některých situacích byla pozorována činnost nebo událost, kdy se zapojilo velké množství lidí, které nebylo možné individuálně s výzkumem seznámit, jako například party v klubu. V tomto případě jsem si předem zajistil souhlas organizátora. Stejně tak byli informátoři účastníci se rozhovorů patřičně informováni a dali svůj souhlas.

1.4.2 Analýza dat

Analýzu dat provádím především pro reflexi své role v terénu. Bylo by pro mě poměrně snadné se kompletně dostat do pozice kompletního insidera a součásti terénu, čímž bych získal jen emickou perspektivu. Zejména při používání metody zúčastněného pozorování jsem často kontroloval své terénní poznámky, aby se v nich neobjevovaly informace které nesouvisí se samotným pozorováním, ale spíše s nějakou mojí zkušeností nebo dojmem.

Další součást analýzy dat pro mě bylo přizpůsobování výzkumných postupů a metod. I proto, že jsem zahájil tento výzkum s velice otevřenou otázkou, bylo pro mě třeba v rámci analýzy dat hledat klíčová zjištění pro můj výzkum a odlišit je od těch, které vedou jinam. V tomto ohledu se držím „metody trychtýře“ (popsaná v Novotná et al. 2019, s. 365 a 418). Tato metoda se v mé práci odrazila například ve výběru místností, které jsem hlouběji zkoumal v rámci jejich strukturovaných i méně formulovaných pravidel. Z původních asi deseti jsem zvolil tři druhy na které jsem se zaměřil hlouběji.

Také interpretace je pro mě důležitá součást práce s daty, zejména pokud jde o výpovědi informantů. Hodně rozhovorů probíhalo mezi mnou a informanty na úrovni dvou studentů ubytovaných na stejné vysokoškolské koleji, ale některé byly chápány informanty jako příležitost projevit nespokojenost nebo spokojenost s Kolejí. V tomto ohledu jsem musel jejich data interpretovat, abych získal hlubší informace, než jen dotýčného hodnocení. Proto jsem zde používal metodu poznámkování a interpretativní poznámky. Další poznámky, které jsem dělal vedle terénních poznámky byly teoretické, a pomáhaly mi aplikovat teoretické koncepty na terén Koleje. Také kategorizace mi pomáhala v tomto ohledu, a mohl jsem na ní postavit strukturu své práce a její kapitoly.

Při analýze dat jsem využíval pět analytických činností popsaných v kapitole Základní analytické činnosti učebnice Metody výzkumu ve společenských vědách (Novotná et al. s. 421-425), tedy pročitání, zapisování, redukce dat, porovnávání a pojmenovávání. V případě redukce dat jsem se dlouho rozhodoval, jak moc a která data budu chtít z výzkumu eliminovat, protože například mé pozorování a rozhovory týkající se divadla Venuše byly poměrně složité na zprostředkování, ale nakonec jsem se takto získaná data rozhodl v rámci upevnění svých výzkumných otázek výrazně zredukovat. V rámci zúčastněného pozorování jsem ale redukci dat prováděl převážně v pozdější části výzkumu, a na jeho začátku jsem v rámci svých otevřených otázek zaznamenával co možná nejvíce dat.

Porovnávání byla součástí analýzy dat, kterou jsem musel zpětně výrazně přehodnotit. Jelikož jsem zkoumal mnoho různých činností a situací v rámci zkoumání přebývání, musel jsem dávat pozor, abych reflektoval jejich rozdíly a bral je v úvahu předtím, než je budu porovnávat. Zejména tu šlo o přebývání ve sdílených místnostech s ohledem na to, jak moc na ně obyvatel Koleje musí spoléhat v každodenním životě, což se výrazně lišilo. Zároveň jsem byl velice obezřetný v porovnávání situací, míst a činností, které teoreticky mají být srovnatelné, ale skrz praxe a užívání mohou mít výrazně jinou povahu – například kuchyňky, které i když mají podobný standartní design, jejich uživatelé a užívání se mezi nimi liší. Pojmenovávání jsem využíval zejména v rámci výše zmíněného poznámkování.

2. Empirická část

2.1 Vstup na kolej

Pro samotný základ konání svého výzkumu jsem se rozhodl na Koleji Švehlově ubytovat jako student a zůstat tam ubytovaný po celou dobu tvorby dat. Samotný vstup do terénu je velice jednoduchý a nebo velice složitý právě podle toho, jestli je dotyčný na Koleji ubytován – pro ostatní osoby je nutné se formálně zapsat jako návštěva některého z ubytovaných s jeho souhlasem. Z tohoto důvodu narušila můj výzkum skutečnost, že jsem se na podzim 2023 nestihl ubytovat na Koleji a musel jsem si vyjednat ubytování osobně se studentem, který se rozhodl Kolej opustit, a mohl mi uvolnit své místo.

Samotné ubytování se se provádí přes portál REHOS, kde si studenti UK mají možnost zarezervovat pokoj, a následně si na místě vyplní smlouvu o ubytování. O místo na Koleji je jako ostatně u všech kolejí UK velký zájem, a tak je nutné místo rezervovat měsíce dopředu. Ve chvíli, kdy už volná místa nejsou, je nutné čekat až se uvolní. Po tom, co student vyplní smlouvu, získá klíče od pokoje, kolejenku a umožní se mu odemýkat elektronické zámky u vstupu přes studentskou kartu. Tím formální část ubytování se končí.

Pro nově ubytovaného studenta je často problém získat dostatečné jasné informace k možnostem Koleje. Existuje pro to manuál vytvořený v iniciativy studentů, který se dá najít a otevřít u vstupu v podobě QR kódu. Další zásady používání sdílených prostor se dají naučit z pravidel pro jednotlivá místa – posilovna nebo společenská místnost mají svá pravidla napsaná v rádech používání. Na jiných místech je ale nutné se naučit a osvojit si, jak se používají, a co můžou studentovi nabídnout. Výrazné je to v samotné navigaci Koleje – neexistuje žádná mapa, a plán Koleje není příliš intuitivní kvůli mnoha úpravám a změnám, které jsem zmiňoval výše v popisu terénu.

2.2 Hranice Koleje – vnitřek, vnějšek a vše mezi tím

Krajina nemá sama o sobě hranice, i když jsou součástí krajiny prvky, které jsou z hlediska jejího užívání jako hranice chápány. Dokonce ani zdi budovy se za její hranice považovat nedají, i když fyzicky omezují její vnímání. Jak Ingold demonstruje skrz citaci J. J. Gibsona, samotná situace kdy zdi zakrývají výhled ovlivňuje a omezuje navigaci v krajině – cestovatel v krajině se pohybuje mezi výhledy (v originálu vista) (Ingold 2021, s. 298). V tomto ohledu není nikdy možné vidět celou krajinu Koleje v jednom výhledu. Zdi oddělují vnitřní chodby od vnějšku i od dalších chodeb a místností. Krajina Koleje se tak dá chápat jako ohraničená jejími vnějšími zdmi pouze při pohledu zvenčí, ale vevnitř je její smyslové vnímání složitější. Proto se pokusím ukázat, jak jsou chápány hranice Koleje v rámci zkušeností jejích obyvatel.

Jak bylo zmíněno, pro ubytované studenty je na Kolej jen jeden vstup, kde by měli být legitimováni skrz ukazování kolejenky. Tato praxe se ale udržuje sporadicky, většinou jen v pozdních nočních a brzkých ranních hodinách. Jindy je běžné že vrátí jen letmo kontrolují příchozí a místo kontroly kolejenky se studenti legitimují přes elektronický zámek, ale i to se nestává vždy. Často se dveře podávají nebo i přidržují

přicházejícím z venku. Také se v během mého pobytu stalo oblíbeným nechávat dveře přivřené bez zamčení, takže přicházející nemusí vůbec kartu používat. Jednou jsem dokonce viděl, jak si student zul botu a zaklínil ji do dveří, aby až půjde zpátky (byl se jen stavit na vrátnici) nemusel hledat kartu.

Vstupní hala, ve které se nachází vrátnice, a která leží mezi dveřmi ven na ulici a vchodem s elektronickým zámekem, se v rámci Koleje stále chápe jako „venku“. Proto se tato část Koleje používá jako prostor, kde se studenti mohou setkávat se svými blízkými zvenku, nebo kýmkoli jiným, kdo je přijde navštívit. Za tím účelem tu je i několik židlí a stůl. Zároveň sem poměrně často chodí lidé zvenku do ubytovací kanceláře.

Pravidlo, že se student při příchodu má legitimovat kolejenkou, je napsáno na papíře, pověšeném u vchodu, který by měl informovat studenta. Jedná se ale jen o obecnou informaci, která nijak výrazně neovlivňuje jednání vstupujících studentů. Po tragických událostech na Filozofické Fakultě v prosinci 2023 byly dočasně zakázány všechny návštěvy, a zároveň se sociálních sítích objevila informace od vedení Koleje, že se kontroly při vstupu zpřísní. Nicméně zákaz návštěv byl po dni zrušen a přísnost kontrol se ze strany vrátných nijak výrazně nezměnila. Podobná situace se objevila v březnu následujícího roku, kdy mnoha vysokým školám přišly výhrůžné e-maily, hrozící útokem proti studentům – opět přišla informace o případném zpřísnění kontrol, a tentokrát nebyly návštěvy zakázány – místo toho přišel apel na studenty, aby své návštěvy poctivě hlásili a neobcházeli systém.

Vrátní jsou těmi osobami od Správy Kolejí a Menz, které studenti potkávají nejčastěji. Jejich role znamená, že mohou zamezit lidem přístup, pokud není jejich legitimace dostatečná, nebo je jinak omezovat, například v půjčování klíčů. V době psaní této práce (duben 2024) má Kolej Švehlova pět střídajících se vrátných, kteří jsou mezi studenty známí podle jmen, ale často také podle své povahy, vztahu se studenty nebo přísnosti v rámci vykonávání práce vrátného. Často se v komunikaci studentů označují křestními jmény, nebo se pro ně využívají přezdívky, někteří studenti s nimi jednají neformálně, až přátelsky. Jindy se ale tyto zkušenosti s vrátnými využívají k odhadu, jak bude daný vrátný reagovat na nestandardní situaci – někdy se studenti mimo Kolej ptají těch přítomných na Koleji, který vrátný má službu, a podle toho se vyhodnocují jejich možnosti. Ve vztahu k vrátným, který studenti ukazují, mi

jejich jednání připomíná jednání žen, cestujících přes bělorusko-polskou hranici, popsané Jakubem Grygyrem v knize Děvušky a cigarety: O hranicích, migraci a moci. Popisuje zde, jak si ženy při celním odbavení vybírají odbavovací stůl a příslušného celníka tak, aby měly co nejjednodušší a nejsnazší odbavení a následný přechod přes hranice. V tomto výběru měly svou roli i jejich osobní zkušenosti s danými celníky. (Grygar 2016, s. 85) Tento přístup je znát i na jazyku, jaký studenti ve spojení s přístupem na Kolej používají – například jeden informant mluvil o „pašování“ lidí dovnitř v situaci, kdy chtěl pořádat oslavu uvnitř Koleje a neměl oficiálně povoleno dovnitř pozvat větší množství návštěvníků.

Otázka vstupu na Kolej je tedy mnohem víc udržována materiálně, tedy elektronickým zámekem, než formální kontrolou. I samotná kontrola ze strany vrátných je mnohem rozmanitější a volnější záležitost, než jen udržování psaných pravidel. Bohužel jsem nedostal souhlas hlouběji zkoumat, jak vrátní sami přebývají na Koleji, ale všiml jsem si, že jejich každodenní práce je z velké části dána iniciativou studentů a jejich potřebami. Samotné hranice Koleje nekopírují plán budovy, ale spíše jsou dány možnostmi kam až se student může dostat sám o sobě, tedy které dveře mu nejsou zamčené. To občas znamená, že při procházení Kolejí její obyvatel narazí na místa, o kterých do té doby nevěděl, protože předpokládal, že už jsou za oficiální hranicí Koleje a jeho přístupu. Procházením Koleje a navigaci zde se zabývám v následující kapitole.

2.3 – Cesty – Jak se udržují, používají a chápou chodby

Chodby na Koleji jsou v rámci formálního plánu koleje většinou určené pouze k cestě z jednoho místa na druhé – udržují se prázdné a samy o sobě nemají jiný účel než vést odněkud někam. Jejich prázdnost a neurčitost narušují ale úpravy některých míst, které ukazují na proměny Koleje v její historii. Příkladem je mříž na čtvrtém patře u schodiště na Nové koleji. (viz obr. č.1 ve fotografické příloze)

V Kolejním manuálu, který představím dále, se mimo jiné říká: „Prádlo nedoporučujeme sušit venku před pokojem z důvodu odcizení věcí a odnesení sušáku udržbáři (na chodbě nesmí stát nic - bezpečností pravidla). Nicméně se to stává velmi zřídka“. Je zde adresován problém krádeží, a zároveň zmíněna bezpečnostní zásada, která zakazuje nechávat sušáky na chodbách. Pokud se ale člověk projde po chodbách Koleje, je zde snadné najít dva nebo tři sušáky před pokoji, a dokonce jsem zde našel i jeden zjevně používaný botník. Tato snaha udržovat chodby prázdné koresponduje

s tím, jak Ingold popisuje vytváření a udržování cest v urbanizovaných oblastech – samotné přebývání by nemělo být na komunikacích znát. „A prostředí vytvořené lidskýma rukama by ideálně mělo zůstat nepoznamenané chůzí při cestování. A to do takové míry, že pokud nohy zanechají stopy – jako když si chodci zkracují cestu přes okraje silnic v městech designovaných pro motoristy – jsou odsouzeni, že prostředí ničí, ne vylepšují, (...) Povrchy, po kterých je možné chodit, jsou ty, které zůstanou nedotčené a nepoznamenané vaší přítomností.“¹² (Ingold 2011, s. 44)

Chodby fungují mezi pokoji jako veřejné komunikace, ale zároveň, jak už bylo naznačeno v předchozí kapitole, jsou soukromější než ulice samotná – jsou pořád „vevnitř“ a ne „venku“. Často se chodby užívají například pro telefonní hovory – jsou veřejnější, než osobní pokoj. Nejsou ale brány jako vyloženě veřejné, například je časté, že studenti se přesouvají jen v ručníku mezi sprchami a pokojem. Někdy je to nutné až mezi patry: „Já někdy chodím až o tři patra níž.“ řekl mi student, který bydlí na šestém patře.

K podobnému fungování vnitřku lidských domovů se vyjadřuje Jan Sokol - popisuje teritorializaci jako jeden z nástrojů uvolňování stresu z života v městském prostředí, a odstupňovanou soukromost obývaných míst jako způsob, jak se tato teritorializace provádí. (Sokol 2002, s. 38) Chodby na Koleji jsou udržované jako cesty, ale také plní roli místa s více či méně soukromím a používají se jako kompromis mezi úplnou veřejností mimo budovu a intimitou vlastního pokoje.

Tohoto vztahu k vnitřním chodbám si všimla také Císařová při popisu, jak se studenti zdraví při potkávání se na Koleji: „Studenti se většinou zdraví navzájem na chodbách, v kuchyňkách a v koupelnách, i když se neznají. Většinou „ahoj“. Takže i když člověk přijde na Kolej jako cizí člověk zvenčí (a je ještě přibližně ve věku studentů), čeká jej pravděpodobně od některého ze studentů takové uvítání. Zdravení však většinou už neprobíhá na schodech, v chodbě, která vede od schodů k vrátnici, ani ve vstupní hale (samozřejmě pokud se studenti neznají a nechtějí-li něco po sobě navzájem). Zde je vidět přirozené vnímání prostoru a jeho přirozené rozdělení na

¹² „And the environment, built by human hands, should ideally remain unscathed by the footwork of dwelling. To the extent that the feet do leave a mark – as when pedestrians take short cuts across the grass verges of roads, in cities designed for motorists – they are said to deface the environment, not to enhance it, (...) The surfaces you can walk on are those that remain untouched and unmarked by your presence.“

jakýsi „vnitřní“, „známý“ či „privátní“, ten, který patří do oblasti, kde ještě „žiju“ - a na „vnější“, veřejnější povahy, který slouží na procházení a kde se už může pohybovat více cizích lidí. Tento vnější prostor schodiště a navazující chodby v přízemí je už takovým přechodem a cestou ústící „ven“, do vnějšího světa mimo „domov“.“ (Císařová 2009, s. 38)

Podobný zvyk se zdravením se jsem vypožoroval na Koleji Švehlově, ale různěji – pozdravy jsou běžné v specifických místnostech, jako kuchyňka, ale na chodbách méně často. Může to být způsobeno tím, že na koleji Větrník (kde své pozorování dělala Císařová) na své chodbě zpravidla student potkává jen další studenty, které na dané chodbě žijí. Jednak to znamená méně časté setkávání, a jednak to znamená setkávání s celkově menší skupinou lidí. Kolej Švehlova je ale propojenější, s třemi schodišti a mnoha společnými místnostmi, které jsou často mezi standartními pokoji. Tím pádem je velice časté, že na své chodbě student potkává více lidí, kteří jen procházejí, a jen některé slepé chodby mají podobnou situaci, jako na Větrníku. Zaujalo mě, že někteří informátoři projeví zájem o to, zdravít se s dalšími lidmi na Koleji, domnívali se, že je to základní slušnost a vyzdvihovali situace, kdy druhá osoba zahájila pozdrav první.

Chodby jsou zároveň utvářené historií budovy samotné a předchozími obyvateli. Povědomí o minulosti Koleje je mezi jejími obyvateli časté, a často se předává v souvislosti s navigací na Koleji. Už samotná pojmenování „Stará kolej“ a „Nová kolej“ ukazují, jak výrazné je vnímání minulosti Koleje při cestování po ní. I když se chodby samotné udržují čisté a nedotčené, dveře, které jsou chápány jakou součástí pokojů, jsou často malované, zdobené a jinak upravované, a ukazují na osobnosti současných nebo minulých obyvatel jejich pokojů.¹³ Zároveň velice časté stavební úpravy Koleje ukazují na její proměny v minulosti. Toto zažívání můžu ukázat na popisu své cesty od dveří do budovy Koleje až ke svému pokoji: „Otevírám hlavní dveře a vstupuji do haly s vrátnicí, kde si na zdi všímám pamětní desky Františka Švehly. Odemykám si vstup dál na Kolej, procházím dál kolem původního vstupu do kinosálu, kde je dnes Divadlo Venuše, a mířím nahoru po schodech. Projdu kolem několika pomalovaných dveří s výraznějšími známkami stárnutí a pak kolem čísla 169, které bylo malováno poměrně nedávno. Je na nich z nějakého důvodu vyobrazen Jiří

¹³ Dveře, jejich význam pro obyvatele pokojů a význam jejich zdobení zkoumám blíže v kapitole 2.6. Výzdoba společných prostor – seberealizace, vandalismus a umění

Kára.¹⁴ Zahýbám do slepé chodby ke dveřím do svého pokoje a přecházím přes prostor bývalé koupelny – stále tu jsou dlaždice na stěnách.“ (mé terénní poznámky 26.11. 2023)

Tento způsob zažívání krajiny popisuje Susanne Trnka v knize *Traversing: embodied lifeworlds in the Czech Republic*. Popisuje zde situaci, kdy vnímání historie při procházení krajinou znamená představu spojení s ní a náležením do ní. „Tento způsob chůze je akt navazování se, poznávání půdy pod našima nohama a tím zároveň rozpoznávání, jak nás ukotvuje k určitému prostoru a času, propojující moment v životě města s momentem v našem životě, spojující běh životů a generací, které jsou vždy proudící ale nikdy se mezi sebou nevyměňují.“¹⁵(Trnka 2021, s. 234) Procházení Kolejí a vnímání její minulosti neodkazuje na idealizovanou minulost českého národa a země, jako u Susanne Trnka, ale na stovky a tisíce dalších studentů, kteří zde žili v minulosti, zanechali zde své stopy a přebývali stejným způsobem jako procházející student.

Toto zažívání minulosti krajiny a připomínání si událostí z ní se může projevat i nepříjemně, což je případ pokoje 350. Na jaře 2024 zde došlo k tragické události kdy v tomto pokoji zemřel student. I když nebyla uveřejněna žádná oficiální informace o této události, studenti si mezi sebou tuto zprávu předali, a páska policie ČR na dveřích zmíněného pokoje ho jasně označila jako pokoj zemřelého. V rámci vyrovnávání se s touto skutečností a se změnou, kterou do vnímání prostoru vnesla policejní páska někdo nechal na prahu pokoje květinu ve váze. (viz obr. č. 3 ve fotografické příloze)

Ingold popisuje veřejné cesty jako prostor, který má v urbanistickém designu zůstat nepoznamenán přebýváním těch, kteří po nich cestují. Chodby na Koleji by měly být podobně prázdné, ale odráží se na nich přebývání, ať už skrz fyzické známky jako sušáky s oblečením a zdobené dveře, nebo jako samotné jednání studentů, jako pozdravy na chodbách. Zároveň náhlé zásahy do míst a jejich vnímání, jako přítomnost policejní pásy, narušují prázdnotu a nedotčenost chodeb. Všechny tyto prvky

¹⁴ Viz obr. č. 2 ve fotografické příloze

¹⁵ „This kind of walking is an act of tethering, of getting to know the ground beneath our feet and, in doing so, recognizing how it anchors us to a particular space and time, interlinking a moment in the life of a city with a moment in our lifespan, interconnecting a progression of lives and generations that are always flux but never interchangeable.“ (můj vlastní překlad)

v krajině Koleje procházejícího studenta ovlivňují a ukazují na chodby jako ne prázdné komunikace, ale místo s vlastním životem a přebýváním.

2.4 Pravidla, zvyky a zásady používání společných místností – kolej v režii studentů

Kolej má velké množství místností, které jsou studentům k dispozici a dávají jim možnosti pro jejich potřeby i volný čas. Některé z nich jsou neustále využívány a frekventované desítkami studentů (koupelny), jiné jsou využívány individuálně a sporadicky (fotokomora). Mnoho těchto sdílených místností má své správce z řad studentů, kteří se starají o jejich stav a mohou povolovat přístup dovnitř nebo mu zabránit. Abych popsal jejich využívání, vybral jsem posilovnu jako příklad místnosti s jasnou spravující autoritou a kodifikovanými pravidly vstupu a používání, knihovnu jako příklad místnosti s volným vstupem a méně specifickými pravidly a kuchyňku jako místnosti bez jasných pravidel a správy.

Je zde třeba dodat, že všechny tyto místnosti stejně jako zbytek Koleje jsou spravovány Správou Kolejí a Menz a jejich užívání podléhá Ubytovacímu řádu. Jak SKAM tak Ubytovací řád hrají svou roli jako autorita a aktéři, ovlivňující přebývání na Koleji, ale nejsou příliš výrazné v každodenním životě a pro mnoho otázek týkajících se užívání Koleje nemají odpovědi. Ty jsou pak vytvářené a vyjednávané mezi studenty.

2.4.1 - Posilovna

Posilovna se nachází v přízemí na hlavní chodbě k Nové části, takže jsem kolem ní běžně procházel, ale přesto jsem se dovnitř podíval až poměrně nedávno. Je to místo s jasně vymezeným přístupem, a aby student mohl posilovnu používat, musí předem zaplatit poplatek na dané časové období. Jelikož ale posilovnu zprostředkovává skupina studentů, je nutné poplatek vyjednat s nimi osobně, a prodej potvrzení je omezený časově a schopností domluvit se – pokud se dotyčnému nepodaří ve správný den být na Koleji, musí si domluvit prodej individuálně. Zaplacený přístup na semestr je fyzicky znázorněn kartičkou s potvrzením, která je sešívačkou připevněná na kolejenku. Zároveň dotyčný dostane zběžné poučení o používání posilovny. Souvisí s tím udržování pořádku, péče o vybavení posilovny a hlášení všech poruch a defektů.

Vybavení posilovny je z velké části společné, pořízené a udržované z peněz ze zmíněného poplatku, ale také z dobré vůle studentů. Nicméně se zde nachází i

soukromé vybavení, které je tak označeno. Dohromady má posilovna tři místnosti, v jedné se nachází žebřiny, v druhé zrcadlo. Aktuálně ji používají studenti i studentky, a neexistuje pro ni konkrétní program – je k dispozici každému a má dostatečnou kapacitu, aby ji mohlo využívat mnoho studentů najednou a různými způsoby. Někdy se objevuje koordinované společné cvičení, ale nepozoroval jsem, že by posilovna dělala nějaké společenské akce – spíše se používá jednotlivě a pro individuální potřeby.

Krom toho, že je třeba při každém využívání posilovny zapsat svůj příchod a odchod, je zde jako u dalších sdílených místností systém půjčování klíčů, kdy za ně student musí dát na vrátnici do zástavy svoji kolejenku. Pokud student dokončil využívání posilovny a rád by šel klíče vrátit, ale zároveň už ji využívá jiný student, domluví se s ním a vymění na vrátnici dotyčného kolejenku za vlastní. Jelikož je posilovna často navštěvována a většinou jsem se tam potkal s několika dalšími studenty, je snadné ji využívat bez toho, aby člověk tuto praxi znal. To byl můj případ, když mě jednou požádal neznámý student o kolejenku za tímto záměrem. Odešel, já jsem nerozuměl co s mojí kolejenkou chce, a předpokládal jsem že se vrátí.

„Nakonec jsem se šel alespoň převléknout, a když jsem se vrátil, zeptal jsem se tam jednoho známého, jestli se mezitím někdo nestavoval v posilovně a nehledal mě. Pak jsem se rozhodl mu říct co se stalo, protože jsem doufal že bude chápat o co jde. A on mi to vysvětlil – jako záruka za klíče od posilovny se dává kolejenka na vrátnici. Dotyčný tam svoji nechal, a teď ji chtěl zpátky, tak tam za ni odevzdal moji, protože jsem byl tou dobou v posilovně sám. Bylo mi to vysvětleno jako nejsamozřejmější věc, ale do té doby jsem to nezažil, takže jsem to nevěděl. Měl jsem možnost si to vyzkoušet sám – studenta, který přišel poslední, jsem požádal, abych mohl dát kolejenku na vrátnici za svoji, a on mi to schválil. Šel jsem na vrátnici, a vrátná po chvíli porozuměla co od ní chci, a opravdu tam moji kolejenku měla. Vyměnil jsem ji za cizí a šel.“ (Mé terénní poznámky z 12.2. 2024)

Tato situace mi ukázala, že posilovna je nejen místo s formální správou ze strany studentů, ale zároveň má už svůj zaběhnutý systém pravidel přebývání zde, jak oficiálních a jasně daných, tak zásad vzniklých ze samotného přebývání.

2.4.2 - Knihovna

Knihovna by měla být jedno z nejlépe zachovaných míst Koleje (Patrný a Záhorka 2023) což může být způsobeno i tím, že dlouho jako knihovna nefungovala – několik let zpátky se ale z iniciativy studentů podařilo vytvořit skromný fond z knih určených k vyřazení z jiných knihoven. Ty, které jsou k dispozici, odborné i krásná literatura, jsou volně v knihovně, a jejich případné výpůjčky se řeší se správcem knihovny ze strany studentů. Jsou rozdělené podle oborů, nicméně toto rozdělení je jen velice přibližné, a mnoho knih spočívá v neoznačených policích.

Knihovna má stěny obložené dřevěnými policemi s dřevěným ochozem a schodištěm vedoucím na něj. Ochoz má železné zábradlí a celkově se zdá velice zachovalý, až na jednu část zábradlí – lístek vytržený ze sešitu na ní upozorňuje, aby se o ni nikdo neopíral. Zbytek vybavení knihovny je novější – čtyři stoly, několik židlí, gauč a rostlina v květináči. Navzdory tomu, jak nepravidelně je knihovna frekventována, jsou zde zjevné projevy studentského užívání – jedna police je zaplněna plechovkami a lahvemi od nápojů, na jedné zdi je ručně kreslené anatomické znázornění nervů v noze, a v jedné nízké polici leží něčí ponožka. Užívání knihovny je viditelné i na jejím obsahu – v sekci knih o medicíně je celá jedna police plná starých skript a poznámek studentů lékařských fakult. Studenti sem ale chodí nejen za knihami – Knihovna se používá i jako studovna, a to i přesto, že dedikovaná studovna je jen o dveře vedle. „Je tu klid, protože ta knihovna je stranou a lidi sem tolik nechodí.“ dozvěděl jsem se od jednoho z návštěvníků.

Klíčové je pro knihovnu, že je na periférii Koleje – vstupuje se sem ze vstupní haly, jinak řečeno z prostoru který už se nachází „vně“. Krom samotné skutečnosti, že cesta sem trvá déle než do jiných studoven, to znamená, že návštěvník musí procházet skrz dva vstupy s elektronickými zámky. Zároveň je ale tato lokace knihovny brána jako pozitivní pro ty studenty, kteří preferují méně frekventované prostředí pro studium. Navzdory tomu, že knihovna nemá kodifikovaná pravidla využívání jako jiné studovny (viz. obr. č.4 ve fotografické příloze), přebývání zde se řídí podobnými zásadami jako v jiných studovnách – udržování ticha a ohleduplnost k ostatním uživatelům, jak jsem zde opakovaně pozoroval. Domnívám se, že toto jednání je něco vtěleného ve smyslu popsaném v knize Perception of the Environment (Ingold 2021, s. 239-240) a běžný student a uživatel knihovny zde jedná na základě vtěleného návyku ve vztahu k přebývání ve studovně, spíše než na základě pevných pravidel.

2.4.3 - Kuchyňky

Kuchyňky jsou jedno z nejméně používaných sdílených míst na Koleji. I když je možné mít vlastní spotřebiče na pokoji, kuchyňky mají elektrický sporák s troubou, který je často využíván. Bohužel je to jen jedna z mála věcí, které jsou na každé z kuchyňek – jejich vybavení je jinak různé, některé mají varnou konvici nebo mikrovlnku, jiné mají více úložných prostor, jiným naopak chybí i pracovní linka. V jedné z nich, vytvořené v části Koleje původně sloužící jako hygienické zázemí pro menzu, jsem našel pouze sporák a mikrovlnku, ležící na zemi, protože, jak mi bylo řečeno, stůl který zde býval, nebyl majetkem Koleje, a tím pádem musel být odstraněn. Mezi společnými prostory jsou kuchyňky jednak velice časté (na Koleji jich jsou téměř dvě desítky) a jednak jsou často používané. Z výpovědí informantů a vlastní zkušenosti jsem ale zjistil, že studenti dokážou využívat prostor kuchyňek ohleduplně vůči druhým a bez překážení si, jejich kapacity tedy obecně nejsou problémem.

Úložné prostory jsou na kuchyňkách nepříjemnou otázkou. Je zde většinou dost prostoru na dlouhodobější ukládání nádobí, kuchyňských potřeb nebo surovin, ale většinou jsou přihrádky v kuchyňských linkách užívané pro věci bez valné hodnoty a využití. Hlavním důvodem je povědomí, že se na Koleji bere osobní majetek. Někdy se jedná o nedorozumění, kdy si student zamění nějakou věc za svoji, nebo ji pochopí jako volně k dispozici – a poměrně často studenti na kuchyňkách opravdu nechávají přebytečné jídlo k dispozici ostatním (zpravidla ale jasně určí které jídlo je k dispozici). Jindy ale může jít o nepovolené používání a časté jsou bohužel i případy krádeží. Sám jsem zažil, že mi z kuchyňky zmizel nůž, talíř nebo přípravek na nádobí. Také jsem opakovaně viděl na sociálních sítích pro Kolej stížnosti na mizející věci z kuchyňek, a prosby, aby se co nejrychleji vrátily na místo. Dokonce jsem v jednom případě našel na kuchyňce děkovaný vzkaz, oznamující, že „mistička se mi vrátila“. Situace, kdy student na kuchyňce přijde o nějakou svou věc, se objevuje různě často a na některých kuchyňkách je méně obvyklá, než jinde, ale z rozhovorů a pozorování se domnívám, že povědomí o této nepříjemné stránce Koleje je velmi rozšířené, a to i mezi lidmi, kteří zde nikdy nebydleli.

Řešení tohoto problému, která jsem na Koleji vyzoroval, jsou v podstatě jen dvě. Nejčastěji si studenti nosí všechno potřebné k vaření na kuchyňku a pak ihned zpátky na pokoj, aby nebyla příležitost, aby se něco ztratilo. I to není dostatečně spolehlivé, a údajně jedna studentka přišla o nakrájenou zeleninu jen tak, že si během

vaření odběhla pro něco do pokoje. Druhá možnost je využívat jednu ze skříňek na kuchyňce a nechávat ji zamčenou přes visací zámek nebo zámek na kolo (viz obr. č.5 ve fotografické příloze). To je přijímáno ostatními studenty nevraživě, protože to z principu dělá ze společné skříňky soukromou věc, ale s tím, že se jinak skříňky na kuchyňkách příliš nevyužívají z výše zmíněných důvodů, to není bráno jako problematické.

Mizející věci jsou tedy na denním pořádku, zato jejich vracení zdaleka není časté. Co situaci nepomáhá je skutečnost, že někteří studenti a pracovníci údržby projevují názor, že osobní věci nemají na kuchyňce z principu co dělat. Jedná se zde o pohled, týkající se veřejných prostor, který jsem již zmínil v kapitole o chodbách Koleje – myšlenka, že veřejný prostor, za který je kuchyňka považovaná, by měl být používán bez zanechávání jakýchkoli stop po přebývání zde (Ingold 2011, s. 44). Tento požadavek je formulován například v cedulkách na kuchyňkách, žádajících, aby student po skončení vaření umyl špínu ze sporáku. Další stránka je výstižně formulovaná Císařovou pro popis využívání koupelen na Větrníku: „Možná je to také trochu ještě pozůstatek české minulosti, že co je „veřejné“, toho si člověk moc neváží, a je to pro všechny, tak si to rozebereme.“ (Císařová 2009 s. 79-80) Tento přístup dobře charakterizuje vztah k kuchyňkám a jejich obsahu, který je chápán jako stejně volně k dispozici jako kuchyňka samotná, a jeho soukromost se musí jasně označit nebo i chránit zámkem na skříňce.

Během mého pobytu na Koleji byla zavedena změna, která výrazně ovlivnila využívání kuchyňek – byly zrušeny a odstraněny společné koše na odpad od vaření. Veškerý odpad z kuchyňek si následně měli studenti nosit na individuální pokoje do individuálních košů. Pro to jim nově byl otevřen vstup na dvůr ke kontejnerům, a můžou zadarmo dostat tašky na tříděný odpad pro vlastní pokoj. Správa kolejí a menz udělala tuto změnu proto, že údržbáři, kteří společné koše dosud měli na starost, museli zařizovat během dne i další činnosti, a vynášení odpadu z vaření se tak přenechalo studentům jako jejich odpovědnost. Toto rozhodnutí se setkal s kritikou ze strany studentů, od kterých přicházely ale také návrhy na alternativní řešení, jako zprostředkovávání odnosu studenty samotnými, ať už v rámci přivýdělnku nebo jako dobrovolné činnosti. V době psaní této práce se ale žádné oficiální změny dosáhnout nepodařilo.

Tím, že byly koše odstraněny, se ale nepodařilo předejít kumulování odpadu v kuchyňkách, kde se už tak kumulovaly předměty bez valné hodnoty. Nově se navíc začaly objevovat individuální „koše“ na kuchyňský odpad, které do kuchyňek zařizovali studenti sami pro svou potřebu. Tyto „koše“ jsou většinou jen pytle na odpad nebo podobné tašky, často končí přeplněné a protože se nevynášejí pravidelně, nebo vůbec, způsobují na některých kuchyňkách zápach. Kvůli tomuto zápachu a celkové nečistotě na kuchyňkách někteří studenti začali omezovat vaření na Koleji, jeden student dokonce přestal s vařením na Koleji úplně. Kuchyňky tedy jsou v situaci, kdy na ně spoléhá velké množství obyvatel Koleje, ale o to víc problémů se v nich musí řešit skrz krádeže, hromadění odpadu, obecnou nečistotu nebo různé představy o používání úložných prostor. Správa kolejí a menz v tomto ohledu nedává detailnější pravidla, ubytovací řád se zabývá spíše přebýváním na individuálních pokojích. Nastala tu situace, kdy ustanovené přebývání a navyklé využívání kuchyňek bylo změněno skrz odstranění košů, a nyní je nutné hledat a vyjednávat způsoby, jak přebývat a využívat kuchyňky bez nich.

V těchto prostorách vedle sebe často existují formální pravidla i normy studentů. V některých místech, která byla ustanovena a fungují ze snahy studentů, jsou udržované zásady užívání, a jejich případné porušování je vnímáno negativně, nicméně ne vždy tu fungují penalizace nebo jiné způsoby, jak vynucovat jejich dodržování. Samotná pozice správce ze strany studentů znamená, že dotyčný má autoritu určovat, jaké jednání a využívání míst je vhodné, a jaké je přes čáru. Dlouhodobě a jasně fungující místo jako je posilovna má i systémy pro odebrání přístupu provinilcům, a dodržování pravidel je pečlivě hlídáno. U kuchyňek a sprch, kde se často objevují situace s lidmi, využívajícími je mimo zvyklosti studentů nebo i mimo základní hygienické návyky, ale neexistuje nějaká spravující autorita, až na Správu Kolejí a Menz samotnou. Obvykle studenti na jejich nevhodné používání reagují spíše apelem na dospělost dotyčného nebo individuální domluvou, ale neexistuje mezi nimi jasná autorita, která by mohla legitimně vynucovat jejich správné používání.

2.5 Časovost Koleje – 99 let stárnutí a každodenní rytmy

Kolej má svůj vlastní cyklický čas (Bender 2002), který je dán částečně formálními pravidly ze strany Správy Kolejí a Menz, a částečně zvyklostmi spojenými s přebýváním tam. Příkladem prvního je mezera mezi druhou a třetí hodinou ráno, kdy

vrátný/á ve službě provádí obchůzku Koleje a nechává vchod zamčený – je to prakticky jediná chvíle během dne a noci, kdy je fyzicky zamezen vstup dovnitř. Také zásada nočního klidu znamená, že od desáté hodiny večer není možné získat klíč od některých místností, jako Klavírní místnosti a Posilovny. V rámci delších časových období se dá pozorovat, že o víkendech a prázdninách je na Koleji přítomno méně studentů, a tím je menší aktivita v rámci společenských akcí i užívání společných prostor. Zkouškové období je něco, co ovlivňuje osobní životy velké většiny ubytovaných, a tomu se přizpůsobuje i Kolej samotná – například existuje zásada, že se ze společenské místnosti během zkouškového období stává studovna v tichém režimu.

Tyto časové rytmy Koleje jako krajiny, které ovlivňují všechny její uživatele, souvisí s taskscapem studentů na Koleji. Velká část činností a úkonů na Koleji je určena pro nebo preferována v určitých částech dne nebo týdne z toho důvodu, že místo pro ně určené je tou dobou více frekventované ostatními studenty. V některých případech informanti vypověděli, že rádi ve sdílených prostorách potkávají další studenty. Protože se ale většina místností používá pro osobní potřebu, důvod pro jejich využití v určitých časech bývá opačný. Takto se informanti vyjadřovali o používání prádelny, která má dlouhodobý problém s velkým zájmem – existuje tabulka s předem objednanými časy, kdy dotyčný může používat pračku, ale ta se ne vždy dodržuje, a proto si studenti vybírají časy na praní, kdy se dá očekávat, že nebude více zájemců o používání prádelny. Zato na studovnách se tento rytmus Koleje odráží opačně: Mnoho studentů je využívá v odpoledních a večerních hodinách, kdy nemají soukromí a klid na učení na vlastním pokoji kvůli přítomnosti spolubydlících. Bohužel se zde ne vždy dá mluvit o rytmech krajiny tak, jak je popisuje Ingold (Ingold 2021, s. 248) – nejedná se vždy o vtělené jednání, ale také o racionální rozhodování.

Stáří a historie Koleje Švehlovy jsou pro její obyvatele známé a každý den zažívané. Velice přítomná stránka stáří Koleje jsou známky úprav a přizpůsobování, které se během jejího fungování nashromáždily. Ukazují se například na podivně uspořádaných místnostech s neobvyklými rozměry, které ukazují na přestavby zdí. Jinde se dají najít dveře, které se nepoužívají a zůstávají zamčené a zapečetěné (například oba vchody z Koleje do Divadla Venuše, kde byla nainstalována i mříž). Jako příklad, jak tyto úpravy ovlivňují přebývání na Koleji, dám situaci studovny na pátém patře: Je propojena nepoužívanými dveřmi s kuchyňkou, odkud přes tyto dveře

prochází velké množství hluku. Uživatelé této kuchyňky si proto navykli provádět vaření, hovory a další činnosti v kuchyňce pokud možno tiše.

V některých případech se jednalo o snahu obnovit Kolej, jak skrz proces obnovování původního designu, tak skrz vytváření nových součástí, jak charakterizuje údržbu Gupta (2021 s. 43). Tyto nové součásti a úpravy měly za úkol upravit Kolej tak, aby lépe fungovala pro její dnešní uživatele. Jednou z hlavních materiálních stránek stáří Koleje, která je navíc často připomínána, jsou totiž prvky, které neodpovídají dnešním standardům ubytování, jako například společné toalety pro muže i ženy. Jsou často předmětem stížností, a všímají si jich i Patrný a Záhorka v jejich stavebně-historickém výzkumu Koleje (Patrný a Záhorka 2023). Uživatelé Koleje proto hledají a nacházejí způsoby, jak nově využít prostory Koleje, a Správa kolejí a menz je obvykle podporuje. Příkladem, jak byla budova Koleje modernizována, je kancelář organizace Erasmus – její zástupci si dvě z nepoužívaných místností na prvním patře vymalovali, vybavili moderním nábytkem a opravili zde strop. (viz obr. č.6 ve fotografické příloze) V praxi jejich dvě místnosti fungují nezávisle na Koleji, využívají postranní vchod a jejich design byl změněn tak, aby seděly k jejich nové roli lépe. Podobná údržba se odehrála v klavírní místnosti ve vedlejší chodbě, kterou ale vymalovali a vybavili z vlastní iniciativy ubytování studenti.

Ve již zmíněné části „The church“ (Ingold 2021, s. 255-256) je zdůrazněno, že budova v krajině si sama o sobě neudrží plán, který ji navrhla a vytvořila lidská mysl, ale mění se s časem, jak vlivem přebývání ze strany lidských uživatelů a dalších aktérů, tak skrz přírodní pochody. Ingold specificky zmiňuje zvětrávání a rozklad. V případě Koleje se jedná často o problémy vzniklé z dlouhodobého využívání: rozpadající se nábytek, ucpaná kanalizace, prosakující potrubí nebo poruchy výtahu. Občas se zde objevují problémy s hmyzem jako případ s kotulemi skvrnitými ale zdaleka nejvýraznější jsou ze zvířat na Koleji holubi. Kvůli nim byla nad hlavní světlík natažena síť, ale stejně se čas od času nějaký dostane dovnitř. Druhý světlík je odlehlé straně Koleje, síť nad sebou nemá a je pokrytý holubím trusem a peřím.

Tyto a další situace jsou studenty vnímané jako zásadní nedostatek, a jsou často i zdrojem stížností, zejména pokud se jedná o náhlý problém, který naruší jejich každodenní přebývání na Koleji – například porucha výtahu v roce 2023 znamenala

pro velkou část ubytovaných studentů výraznou změnu jejich pohybu na Koleji. Jiné problémy, které se dlouhodobě kumulují, jako hniající kuchyňská linka na prvním patře, jsou spíše trpěné a poukazuje se na ně méně. Na rozdíl od problémů s pokoji, které se dají řešit internetovým formulářem a rychlou opravou, jsou opravy společných prostor řešeny různě rychle a často – například v době psaní této práce se přemalovává velká skvrna od prasklého potrubí na zdi v suterénu Staré Koleje, která zde byla přinejmenším několik let. Některé problémy, jako stále se zhoršující kvalita hygienických zařízení, jsou až notorickou součástí života na Koleji a hodně z dřívějších obyvatel Koleje si je vybavuje z minulých dob. Naráží na ně také Patrný a Záhorka ve svém stavebně-historickém výzkumu.

I když se podobné problémy opakovaně vynášejí na světlo, celková oprava a obnovení Koleje jsou mezi studenty přijímány různě. Často se totiž objevuje názor, že výraznější rekonstrukce Koleje by ji zbavila jejího ducha, narušily by vztah studentů k ní a jejich každodenní užívání, tak, jak na něj jsou zvyklí. Pokud by se totiž provedla dokonalá údržba ve smyslu uvedeném u Gupty (2021), Kolej by se změnila k nepoznání, jednak byla za dobu svého fungování výrazně upravena stavebně, a jednak se dnes výrazně liší standardy ubytování pro studenty. Jinak řečeno, Kolej by se údržbou připravila o špatné i dobré stránky své přebýváním utvořené povahy. I dnes se různá místa na Koleji udržují různě, některá jsou aktivně opravována a uklížena, jiná ponechána svému osudu, dokud o ně někdo neprojeví zájem. Protože se v letech 2028-2032 chystá rozsáhlá rekonstrukce Staré koleje, bude zajímavé, do jaké míry a v jakých ohledech bude Koleji vrácen její původní design.

2.6. Výzdoba společných prostor – seberealizace, vandalismus a umění

Jedním trendem, který historii Koleje odráží, je její zdobení ze strany studentů. Ten je mnohem více znát v jednotlivých pokojích, ale často se objevuje i ve sdílených místnostech, jako kalendář s nahými ženami v posilovně nebo umělý vánoční stromeček ve studovně na pátém patře (viz obr. č.7 ve fotografické příloze). Tato výzdoba je ale často krátkodobá a uživatelé dotyčného místa ji přijímají i z toho ohledu, že se dá snadno odstranit. Druhý způsob, jak se zdobí sdílené prostory a chodby, malování na zdech nebo na dveřích, je dlouhodobější, a zabývá se jím většinu této kapitoly. Kolej se vymalovává nepravidelně a různě na jednotlivých místech, což souvisí jednak s jejím statutem stavební památky, a jednak s její velikostí

samotnou. Proto jsou tyto malby na zdech dlouhodobou součástí krajiny a toho, jak je vnímána.

Malování na zdech se pohybuje od detailních uměleckých prací jako mapa Žižkova ve studentském klubu k neuměle namalovanému symbolu Wu-Tang Clanu na schodišti Nové koleje. (viz obr. č.8 ve fotografické příloze) Zatímco na chodbách je ho méně, v místech jako jsou balkony Staré koleje jsou kresby a nápisy na úrovni graffiti běžné. Studenti takové graffiti tolerují jako součást minulosti Koleje, ale nově vznikající graffiti ve společných prostorech je spíše chápáno jako vandalismus. Hodně podobných uměleckých snah, ať už schválených Správou Kolejí a Menz nebo nepovolených, nakonec nicméně zůstane na zdech Koleje přítomných a stanou se součástí Krajiny. Jedna informantka vyjádřila například dojem, že graffiti, nacházející se na balkonech Koleje, jsou něco na co si už zvykla. „Vlastně bych řekla, že to k těm balkonům celkem sedí.“

Specifickou stránkou této snahy jsou zdobení dveří. Na těch se objevují samolepky, výstřižky z novin, plakáty nebo etikety od piva. Zatímco na Nové Koleji je zdobení dveří méně časté, prakticky všechny dveře na Staré Koleji mají nějakou výzdobu, a často jsou celé přemalované. Některé mají detailní výjevy (viz obr. č.9 ve fotografické příloze), jiné abstraktní tvary (viz obr. č.10 ve fotografické příloze) nebo esteticky vyvedené nápisy (viz obr. č.11 ve fotografické příloze). Správa Kolejí a Menz tuto činnost podporuje, a je možné pro přemalování svých dostat barvu. Jeden konkrétní motiv zdobení dveří, který se na Koleji několikrát objevuje, je jméno obyvatele pokoje s titulem MUDr. a datem, které zaznamenává úspěšné složení zkoušek pro získání doktorského titulu. Zpravidla toto jméno následují další ve stejném formátu. (viz obr. č.12 ve fotografické příloze)

Měl jsem příležitost se setkat se dvěma studenty, kteří se rozhodli si přemalovat dveře, a udělat s nimi krátký neformální rozhovor během toho, co práce na dveřích probíhala. Jako hlavní motivaci pro přemalování dveří udali, že jim nevyhovoval jejich fyzický stav – dveře byly už v minulosti přemalované a dřívější obyvatel na ně nalepil několik CD, nicméně v době, kdy se aktuální obyvatelé do pokoje přistěhovali, byly už dveře ve špatném stavu – „ošklivý, ohavný“. Dalším důvodem byla ale i snaha se materiálně otisknout v prostředí Koleje. „Je fajn že si vezmeš pár kamarádů a otiskneš do toho nějaký moment.“ Rolí nových dveří je i prezentace pokoje za nimi a zejména

jeho obyvatel. „ Mě to přijde fakt fajn vědět že někdo půjde kolem těch dveří a tak nějak si spojí ten styl těch dveří, nebo jak vypadají, s tím jak vypadáme, jak vypadají naše vnitřky, jaký vlastně jsme.“ Po tom, co náš rozhovor skončil, jsem byl přizván, abych se přidal k zdobení dveří. Nakonec byl velký kus dveří ponechán jako prázdné bílé plátno. S tím, že by se měly další obrázky a nápisy na dveře přidávat postupně od různých lidí se mají na dveře zaznamenávat momenty ze života pokoje a jeho obyvatel.

Ivona Císařová ve své magisterské práci interpretovala obrázky a nápisy na dveřích v prostředí vysokoškolské koleje jako součást vyjadřování své individuality v souvislosti s dotyčného pokojem jako domovem: „Nejen vnitřní dekorace, případné vymalování pokoje jinou, třeba teplejší barvou, ale i obrázky a nápisy na dveřích zvenčí, jsou způsobem, jak mohou studenti tuto uniformitu potlačit a snad i rozbít, jak vyjádřit svou individualitu – je to způsob, jak si „osvojit“ či přivlastnit a také zosobnit území, na němž „bydlím“ - abych se mohl alespoň trochu cítit, že tady také „žiju“. Vzkazem na dveřích v podobě obrázků a nápisů zanechávají zprávu kolemjdoucím, že zde je to „jeho“, a upozornění, že za těmito dveřmi už „vládne“ on. Možná o to větší tendenci mají studenti zdobit dveře zvenčí, oč naléhavější je přítomnost pouze jedněch docela slabých dveří dělící přísně soukromý prostor od již dosti veřejného prostoru chodby.“ (Císařová 2009, s. 68)

Motivace pro přemalování dveří tedy odráží několik stránek krajiny a přebývání v ní. První je rozpad a chátrání samotných dveří, s tím, že účelem není obnovit jejich původní design nebo tvar – ten už byl změněn předchozími obyvateli k nepoznání. Místo toho má přemalování dveří jim dát novou tvář, obnovit je s novým stylem, což koresponduje s tím, jak údržbu nahlíží Akhil Gupta. Podobně jako některé celé místnosti na Koleji, dveře jsou obnoveny pro plnění svého účelu tak, jak ho nahlíží jejich dnešní uživatel. (Gupta 2021)

Druhý důvod pro přemalování dveří je snaha zachytit sebe a momenty svého přebývání na Koleji ze strany obyvatel pokoje. Tato situace mi bezděčně připomněla nápis č. 8162 z Pompejí, kde se v prvním století našeho letopočtu zvěčnili dva „věční přátelé“ Gaius a Aulus. S tím, jak je Kolej a její minulost zažívána v jejím každodenním životě, je pro mě pochopitelná snaha se také otisknout do její historie. Otisknout část sebe a svého života na Koleji je navíc poměrně oblíbená součást barvení

dveří, alespoň pokud můžeme soudit ze dveří samotných – několik jich přímo obsahuje jména obyvatel jejich pokojů.

Třetí důvod pro přemalování dveří je sebereprezentace, tedy snaha ukázat sám sebe skrz své dveře. Jak výše popisovala Císařovská, tato snaha není namířená jen na další obyvatele koleje, ale zároveň má sama zajistit, že si vevnitř student připadá doma a uniformovaný dvojlůžkový pokoj č. 171 je jeho domov. Tento důvod je tedy spíše spojený s malováním dveří od jednotlivých pokojů, než s snahou zdobit společné prostory.

Zdobení Koleje je součástí přebývání, která se praktikuje v každodenním životě, ale v případě dlouhodobějších prvků se její legitimita se vyjednává mezi studenty. V rámci společných prostor se přemalování dveří ale chápe jako záležitost čistě pro obyvatele jejich pokoje. Navíc při každodenním přebývání na Koleji se její obyvatel setkává s desítkami dalších výsledky této práce – dveře na chodbách, která jsou hezčí než jiná, reprezentují osobu sídlící za nimi a zachytávají jejich pobyt. Proto je časté, že studenti zdobí společné prostory právě tímto způsobem.

2.7. Platformy online jako součást užívání krajiny

Výraznou roli v sociálním fungování Koleje hrají digitální platformy. Nejvýraznější z nich je facebooková skupina „Švehlovka“, kde se sdílí informace událostech na Koleji, inzeráty s věcmi na prodej nebo volně k dispozici, prosby o půjčení něčeho, ztráty a nálezy, dotazy k běhu Koleje, stížnosti na různé věci a také oficiální informace od Správy kolejí a menz. Zpravidla se zde oficiální informace ke Koleji dozvídá člověk rychleji, než mu je poskytnou vývěsky na chodbách.

Zároveň ale zde funguje komunikace mezi studenty, která dále ovlivňuje přebývání na Koleji, jako skrz diskurz – například adresování vrátných křestními jmény je mnohem častější online. Také poměrně časté prosby o půjčení nějakého předmětu – nabíječky, šroubováku nebo velice oblíbené vývrtky – uvolňují vztahy mezi studenty a pomáhají získat pomoc rychleji. V některých situacích se zde objevují i prosby o léky, zdravotní pomůcky (ortéza) nebo lékařskou pomoc. V tomto ohledu se mezi obyvateli Koleje vytváří představa vzájemně se podporující komunity, která je dále udržována v jejich setkáních offline.

Dalším příkladem digitální komunikace, který ovlivňuje přebývání na Koleji, je Kolejní manuál. Jedná se o dokument, sdílený přes QR kód na nástěnkách na Koleji,

a také na facebookové skupině, který popisuje zásady používání Koleje, její různá místa a osoby odpovědné za ně, kontakty na studenty, kteří mají nějaké specifické pravomoci, a celkově vysvětluje fungování Koleje. Tento manuál byl vytvořen studenty a také čistě z iniciativy studentů. Existuje ještě druhý manuál, nazvaný Zábava na koleji, kde jsou popsány možnosti využití Koleje a jejích místností ve volném čase.

Vysokoškolští studenti, kteří jako mladší generace mají k digitálním technologiím blízko, a zároveň kvůli vysokoškolským povinnostem tráví mnoho času online, mají díky společným platformám tedy možnost komunikovat s dalšími obyvateli Koleje touto cestou. Na jedné straně to znamená odstup od bezprostředního fyzického setkávání v krajině Koleje, na druhé straně to dává možnost komunikace napříč Kolejí mezi studenty, kteří by se jinak nemuseli vůbec setkat. Zároveň touto cestou mohou být s děním na Koleji obeznámeni lidé, kteří na Koleji už nežijí, a spojení mezi minulými a současnými obyvateli Koleje se tím udržuje i přímo v komunikaci.

I když tyto digitální platformy nejsou příliš přímou součástí Koleje, s přebýváním na ní tak, jak bylo popsáno výše, jednoznačně souvisí. Zde se totiž člověk učí navigaci na Koleji, dozvídá se o zásadách používání sdílených prostor, ale také si osvojuje jazyk, používaný ve spojitosti s krajinou. Jak poukazuje Přemysl Mácha: „Vnější projevy jazyka (např. v podobě zeměpisných jmen) utvářejí ráz krajiny stejně tak jako (a někdy dokonce i více než) její geomorfologie a vegetační pokryv.“ (Mácha 2021, s. 408) Tento vliv jazyka je znát na samotném rozdělení na Starou a Novou kolej, které jsem sám převzal pro popis terénu. I když je Nová kolej nová jen jménem – samotná přístavba je více než půl století stará a podléhá rozpadu jako celá Kolej – toto jméno dává představu místa s novějším designem a vybavením. Tato představa dokáže být tak silná, že jedna informantka chtěla změnit pokoj z dojmu, že dispozice Nové koleje budou výrazně lepší.

3. Závěr

V této práci jsem si vzal jako svůj cíl popsat přebývání ve sdílených prostorách Koleje Švehlova skrz zúčastněné pozorování. Zkoumal jsem, jak jsou její hranice a jejich přecházení chápány, jakým způsobem obyvatelé Koleje cestují po její krajině a jak ji vnímají, jak se přebývání formuje a mění v rámci specifických místností, jak se

časovost odráží na krajině Koleje a jak ovlivňuje její obyvatele, jakou roli zde má zdobení prostor a jakým způsobem jsou tyto informace komunikovány mezi studenty. Podařilo se mi také nesoustředit se příliš na roli pokojů, ale zároveň je neignorovat a zohlednit jejich roli v krajině. Musel jsem často přizpůsobovat své metody a dávat mnoho času analýze dat, ale podařilo se mi získat několik poznatků, které se týkají dlouhodobějšího fungování Koleje.

Hlavní zjištění, které jsem v této práci představil, je skutečnost, že sdílené prostory Koleje jsou řízené zásadami, vyjednávány mezi studenty, do stejné nebo i větší míry, než formálními pravidly, danými Ubytovacím řádem a Smlouvou o ubytování. Mnoho zaběhlých způsobů přebývání ve specifických místech není formalizováno, a vychází z návyků studentů, a nově příchozí si je musí osvojit sám. V jednotlivých sdílených místnostech je zásadní pro tvorbu těchto zásad role správce, kterou potvrzuje Správa kolejí a menz. Správce následně může ovlivňovat používání těchto prostor, měnit jejich vybavení nebo plán a zamezovat nebo povolovat sem přístup. V místech, kde ale taková autorita chybí, obyvatelé Koleje musí vyjednávat správné přebývání mezi sebou a narušení prostoru znamená narušení i tohoto přebývání.

Pro Kolej a přebývání na ní je důležité časovost. Na jedné straně se odráží v taskscapch studentů a tím i v rytmech Koleje jako krajiny. Co je ale výraznější, je historičnost Koleje a vnímání její minulosti. To se odráží na přebývání v krajině v samotném procházení skrz ni, například ve vnímání dosavadních změn a úprav v plánu Koleje, ale také známek obývání z minulosti a památek na předchozí obyvatele. Tato minulost, zachycená na Koleji a její krajině, motivuje její obyvatele k dalšímu zanechávání stop na své vlastní přebývání na Koleji, a zapojit se do poznamenávání prostředí, které by podle základní myšlenky vysokoškolské koleje měli opustit nepoznamenané a předat dalšímu studentu v původním stavu.

Také jsem vypožoroval, že údržba a obnova Koleje je ve zvláštním bodě, kdy není řízená nějakým centrálním plánem nebo jednoduše obnovou původního designu, ale spíše snahou využít defektní nebo nepoužívané součásti a místa na Koleji a dát jim nový smysl. I v situacích, kdy se dosáhne obnovení prostoru na Koleji do přibližného designu z doby, kdy byla Kolej postavena (jako v případě knihovny), se dají najít výrazné změny, které odráží přebývání dnes. V tomto ohledu je Kolej Švehlova ve

zvláštní situaci, kdy je možné její prostředí mnohem snáze přizpůsobovat pro lepší sloužení jejím obyvatelům přímo skrz přebývání zde – potřeba obnovy u mnoha míst, a iniciativa obyvatel Koleje znamenají, že krajina Koleje jako taková je aktivně měněna jejími obyvateli.

V situaci, ve které se Kolej Švehlova nachází, se domnívám, že má potenciál využít své budoucí rekonstrukce k zapojení současného přebývání tam a s jeho pomocí vytvářet prostředí, které nenaruší dosavadní užívání Koleje jejími obyvateli. Například systém, kdy je používání sdílených místností ze strany Správy Kolejí a Menz kontrolováno jen méně, a místo toho zde funguje autorita mezi studenty a zásady vycházející z ustáleného přebývání, by podle mého názoru měl být podpořen, nebo alespoň by mu nemělo být bráněno. Také princip, kdy se zdobení pocházející od studentů nechává dlouhodobě jako součást sdílených míst Koleje, a slouží jako materiální zaznamenání jejich pobytu tam, má podle mého názoru cenu být zváženo oproti standartnímu přístupu ponechávání kolejje uniformované a nedotčené. Pokud se obnova Koleje bude řídit spíše přebýváním studentů než efektivitou využívání prostoru nebo návratem k původnímu designu, domnívám se, že se může tam může udržet stejný šarm a osobnost, kvůli kterým jsem tuto práci začal psát.

Seznam Literatury:

BENDER, Barbara. Time and Landscape. *Current Anthropology*, Vol. 43, No. S4, Special Issue Repertoires of Timekeeping in Anthropology (August/October 2002), pp. S103-S112

BÚRIKOVÁ, Zuzana a MILLER, Daniel. Au-pair. Cargo (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Českou asociací pro sociální antropologii (CASA), 2013, s. 47-75. ISBN 9788074191510.

Csordas, T. J. (1990). Embodiment as a Paradigm for Anthropology. *Ethos*. 1990, roč. 18, č. 1., 5–47. Dostupné z: <https://doi.org/10.1525/eth.1990.18.1.02a00010>

CÍSAŘOVÁ, Ivona. Život studentů na koleji: Materiální kultura dočasnosti. Praha, 2009. Magisterská práce. Univerzita Karlova, Fakulta Humanitních Studií.

GIBAS, Petr a PAUKNEROVÁ, Karolína. Mezi pravěkem a industriálem: Několik poznámek k antropologii krajiny. *Český Lid*. 2009, roč. 96, č. 2, s. 131-146.

GIBAS, Petr. Uncanny underground: absences, ghosts and the rhythm of everyday of the Prague metro. *Cultural Geographies*. 2013, roč. 20, č. 4, s. 485-500.

GRYGAR, Jakub. Pod svícem je tma. Moc a dohled na hraničním přechodu. In: *Děvušky a cigarety: o hranicích, migraci a moci*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2016, s. 73-101. ISBN 978-80-7419-234-0

GUPTA, Akhil. Infrastructure as Decay and the Decay of Infrastructure. In: *Decay*. Duke University Press, 2021, s. 37-46. ISBN 781478013808.

HEIDEGGER, Martin a ALBERT, Hofstadter. Building, Dwelling, Thinking. In: *Poetry, Language, Thought*. 1. New York: Harper Colophon Books, 1971, s. 143-162. ISBN 9780060904302.

INGOLD, Tim. *Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description*. Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-57683-3.

INGOLD, Tim. *Perception of the environment*. 1. Londýn: Routledge, 2021. ISBN 978-1-003-19666-2.

MÁCHA, Přemysl. Krajiny antropologie a antropologie krajiny. *Český Lid*. 2010, roč. 97, č. 3, s. 225-246.

MÁCHA, Přemysl. Jazyk a krajina v antropologickém výzkumu. *Český Lid*. 2021, roč. 108, č. 4, s. 403-430.

MCFARLANE, Colin. The City as Assemblage: Dwelling and Urban Space. *Environment and Planning D: Society and Space* [online]. 2011, 29(4), 649-671 [cit. 2024-01-25]. ISSN 0263-7758. Dostupné z: doi:10.1068/d4710

MEINIG, D. W. (1979): The beholding eye: Ten versions of the same scene. In: Meinig, D. W. (ed.): *The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays*. Oxford University Press, New York–Oxford, s. 33–48.

NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠŤOVÍČKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

PATRNÝ, Michal a ZÁHORKA, Jindřich. Švehlova kolej Praha 3 Žižkov Slavíkova 1499/22 : stavebně historický průzkum.

SINNOTT, Megan. Dormitories and Other Queer Spaces: An Anthropology of Space, Gender, and the Visibility of Female Homoeroticism in Thailand. *Feminist studies*. 2013, roč. 39, č. 2, s. 333-356.

SOKOL, Jan. *Filosofická antropologie: člověk jako osoba*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8627-6.

ŠPINAROVÁ, Kamila. Prostor na UK: Švehlova kolej. Online. Online magazín Forum. 2017. Dostupné z: <https://www.ukforum.cz/rubriky/aktuality/6568-prostor-na-uk-svehlova-kolej>. [cit. 2024-04-20].

TILLEY, Christopher a CAMERON-DAUM, Kate. *An Anthropology of Landscape*. 1. Londýn: UCL Press, 2017. ISBN ISBN: 978-1-911307-43-3.

TRNKA, Susanna. *Traversing: embodied lifeworlds in the Czech Republic*. Ithaca: Cornell University Press, 2021. ISBN 1-5017-4924-2. Dostupné z: <https://doi.org/10.7591/9781501749247>.

VON FÜRER-HAIMENDORF, Christoph. Youth-Dormitories and Community Houses in India. A Restatement and a Review. *Anthropos*. 1950, roč. 45, č. 1/3, s. 119-144.

Fotografická příloha:

Seznam příložených materiálů:

Obrázek č.1 – Mříž na schodišti Nové koleje

Obrázek č. 2 – dveře pokoje 169

Obrázek č. 3 – Zapečetěné dveře pokoje č. 350 a pietní květinka před nimi

Obrázek č.4 – Provozní řád společenské místnosti

Obrázek č. 5 – Zámek na kolo na skříňce v jedné z kuchyněk

Obrázek č. 6 – Kancelář organizace Erasmus

Obrázek č. 7 – Umělohmotný vánoční stromeček na studovně na pátém patře

Obrázek č. 8 – Graffiti na schodišti Nové koleje

Obrázek č. 9 – Dveře s variací na van Gogha

Obrázek č. 10 – Dveře pokoje 261

Obrázek č. 11 – Dveře pokoje 458

Obrázek č. 12 – Dveře pokoje č. 470 se jmény úspěšných studentů medicíny

Obrázek č.1 – Mříž na schodišti Nové koleje

Obrázek č. 2 – dveře pokoje 169

Obrázek č. 3 – Zapečetěné dveře pokoje č. 350 a pietní květinka před nimi

PROVOZNÍ ŘÁD SPOLEČENSKÉ MÍSTNOSTI

1. V prostorách společenské místnosti je zakázáno:

- 1.1. konzumovat alkohol a jiné omamné látky
- 1.2. otevírat okna po 22. hodině
- 1.3. působit nadměrný hluk
- 1.4. poškozovat zařízení místností
- 1.5. vynášet nábytek

2. Studenti jsou povinni:

- 2.1. dodržovat noční klid (22:00–6:00) uzpůsobením hlasitosti
- 2.2. udržovat čistotu a pořádek
- 2.3. chovat se slušně, ohleduplně a neohrožovat svým chováním ostatní uživatele
- 2.4. při odchodu zanechat místnosti v původním stavu

3. Společenská místnost je v provozu celoročně, výjimkou jsou následující měsíce: leden, únor, květen (15.–31.) a červen. V těchto měsících jsou místnosti určeny k tichému studiu.

.....
předsedkyně kolejni rady

Platnost provozního řádu od: 8.12.2021

.....
místopředseda kolejni rady

Obrázek č.4 – Provozní řád společenské místnosti

Obrázek č. 5 – Zámek na kolo na skříňce v jedné z kuchyněk

Obrázek č. 6 – Kancelář organizace Erasmus

Obrázek č. 7 – Umělohmotný vánoční stromeček na studovně na pátém patře

Obrázek č. 8 – Graffiti na schodišti Nové koleje

Obrázek č. 9 – Dveře s variací na van Gogha

Obrázek č. 10 – Dveře pokoje 261

Obrázek č. 11 – Dveře pokoje 458

Obrázek č. 12 – Dveře pokoje č. 470 se jmény úspěšných studentů medicíny